

NR. 89 MARTS 2019

ASTERISK

DPU
AARHUS UNIVERSITET

TEMA:
**TIDLIG
INDSATS**

EN GOD START

FLYGTNINGEBØRN
Inklusion øger kvaliteten
i skolen

LÆRERUDDANNELSEN
Ny bog: Fem år på
skolebænken

TVÆRFAGLIGHED
Sundhedsplejersker og
pædagoger skal samarbejde

TIDLIG INDSATS KAN IKKE STÅ ALENE

Regeringens indsats over for de første 1.000 dage af udsatte børns liv er et godt tiltag. Men selv en nok så effektiv indsats fra pædagoger, sundhedsplejersker og forældre kan ikke gøre noget ved den sociale ulighed. Der skal mere og andet end uddannelsespolitik til.

Af CLAUS HOLM,
instituttleder, DPU, Aarhus Universitet

Der er en tendens til, at mere og mere ansvar for børns tidlige udvikling lægges over på sundhedsplejersker, pædagoger og ikke mindst forældre. Og der er helt sikkert meget, forældrene – og deres samarbejdspartnere – kan gøre for at give deres børn den bedste start. Men de kan ikke gøre det alene. Uanset hvor meget forældrene læser med deres børn, går i legegrupper og samarbejder med pædagoger og sundhedsplejersker, så løser det ikke det grundlæggende problem, at forældrenes socioøkonomiske status, som den kommer til udtryk i uddannelsesniveauer, indkomst- og formuefordelinger etc., har en meget stor – og negligeret – rolle for ethvert barns udviklingsmuligheder.

Et konkret eksempel: Regeringen lancerede i august 2018 et udspil om en firårig indsats til samlet én milliard kroner, der skal hjælpe sårbare og udsatte familier og børn de første 1.000 dage af barnets liv. Indsatsen omfatter dagtilbud, hjemmet og sundhedsplejen. Dvs. en indsats, som hjælper sundhedsplejersker, forældre og pædagoger med at højne kvaliteten af deres indsats for de børn, der har størst behov. Formålet er at bryde den sociale arv ved at give børnene en bedre start.

1.000-dages-programmet er et tiltag, som ligger i forlængelse af økonomien og nobelpristageren James J. Heckmans forskning og teori om, at økonomiske investeringer tidligt i et barns liv giver det største afkast i humankapital – altså menneskets mulighed for at tilegne sig viden og erfaringer gennem livet. Alligevel vil jeg opfordre til en realistisk og balanceret forståelse af, hvor meget der kan opnås gennem den tidlige indsats.

Indsatsen fra sundhedsplejerske, forældre og pædagoger kan helt sikkert bidrage til (og bliver bedre til) at bryde social arv. Men de kan ikke fjerne den. Et målrettet arbejde med udsatte børn kan sikre en bedre start for det enkelte barn. Men man kan med sikkerhed også sige, at den sociale arv ikke alene brydes ved en sådan indsats. Dertil spiller socioøkonomisk baggrund en for stor rolle.

Professor Erik Jørgen Hansen kritiserer i bogen *Hvordan kan vi bekæmpe social ulighed igen?* (Informations forlag, 2017), at kampen for social lighed er afløst af et overskyggende fokus på social mobilitet. Forskellen på de to begreber er, at social mobilitet handler om at få de kvikke individer til at bevæge sig opad i det sociale hierarki, mens social lighed handler om social opstigning for en samfundsklasse som helhed.

Ved at fokusere på det enkelte individs sociale mobilitet og ikke mindst på forældrenes handlinger som en vigtig årsag til om barnet lykkes eller ej, er risikoen en negligeret af forældrenes status og velstand. Samtidig er der risiko for, at forældrene anklages og stigmatiseres mere end fair er. Af samme grund har vi i stigende grad hørt historier om, at et barn har 'en forkert familie' eller 'forkerte forældre'.

Det er kritisabelt. For 1.000 dages-indsatsen kan ikke kompensere for samfundets ulighed. Eller sagt på en anden måde: Der er solid dokumentation for, at social mobilitet også er påvirket af samfundsstrukturelle forhold, herunder forældrenes socioøkonomiske status. Hverken forældre eller pædagoger – eller en uddannelsesindsats som sådan – kan bryde den sociale ulighed på 1.000 dage.

Der skal andre politikker til også, politikker som afhjælper social ulighed. Det pegede økonom og kontorchef fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Jørgen Paldam, på helt tilbage i 1952. Han talte ikke om 'en god start' eller 'en

bedre start', men om en 'ens start for alle børn' som et af de fire vigtigste bærende mål for økonomisk politik. Paldam var datidens svar på vor tids Thomas Piketty (fransk økonom), der netop er optaget af betydningen af ulighed.

Tendensen til et overskyggende fokus på forældrenes evne eller manglen på samme til at sikre deres barn en tidlig udvikling, som garanterer dem lige mulighed for opadgående social mobilitet, har været undervejs i mange år. Derfor kan vi i dag tale om tendensen til en slags udviklings- og mobilitetsgaranti. Den kender vi på sin vis helt tilbage fra 1800-tallet, hvor den liberale tænker John Stuart Mill formulerede, at et menneske ikke kan påtage sig større ansvar end at sætte børn i verden. Og at det er en moralsk forbrydelse, hvis man ikke sørger for, at de uddannes og som minimum har udsigt til at leve et tåleligt liv. Magter forældrene ikke ansvaret og opgaven, er det op til staten.

For lidt over 20 år siden stødte jeg ind i en ret vidtgående amerikansk tolkning af forældreansvaret. Der opstod på det tidspunkt retssager, hvor børn sagsøgte deres forældre, fordi forældrene havde bragt dem til live til et 'forkert liv' (wrongful life). Forbrydelsen bestod i, at forældrene – forud for fødslen – havde viden om (risici for) genetisk bestemte livsbegrænsninger, fx handicap, men alligevel valgte at bringe barnet til live. Dengang tænkte jeg, at hvis det ikke var langt ude, så var det i hvert fald langt fra, hvad jeg kunne forestille mig kunne ske i Danmark. I dag er jeg knap så sikker. For forventningen – også i Danmark – til forældres måde at tage ansvar for den tidligste udvikling og senere livsmuligheder er steget markant. Ikke alene i forhold til fosterstadiet, men også når det gælder barnets første uskyldige og sårbare år efter fødslen.

Samlet er der behov for en mere balanceret forståelse af social mobilitet og social lighed – og af, hvad der kan opnås med regeringens 1.000-dages program. Der er populært udtrykt ikke behov for at vælge mellem Heckman og Piketty – tværtom. Men der er behov for at se på andet og mere end forældrene, sundhedsplejerskerne og pædagogerne, hvis man vil gøre noget fair, balanceret og effektivt ved både social mobilitet og social ulighed.

Redaktion

Claus Holm (ansvarshavende)
Mathilde Weirsøe (redaktør)
Maj Juni
Lisbeth Hartmann
Ib Jensen (nye bøger)

Redaktionskomité

Carsten Fogh Nielsen
Carsten Henriksen
Dorte Kousholt
Helene Gad Ratner
Helle Rørbech
Jon Dag Rasmussen
Ulf Dalvad Berthelsen

Skribenter

Carsten Henriksen
Eva Frydensberg Holm
Signe Tonsberg
Maj Juni
Mathilde Weirsøe

Korrektur

Kirsten Kovacs

Kontakt redaktionen

E-mail: asterisk@dpu.dk
Telefon: 87151745

Redaktionens adresse

DPU - Danmarks institut for
Pædagogik og Uddannelse
Aarhus Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV

Abonnement

Abonnementet er gratis og
kan bestilles på dpu.au.dk/
Asterisk

Design: Hiske Jessen

Layout: Toke Bjørneboe

Illustration: Morten Voigt

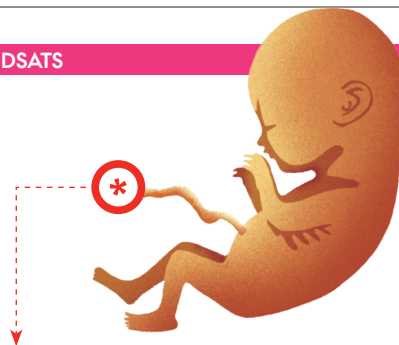
Forside: Colourbox.com

Tryk: Scanprint A/S

ISSN nr.: 1601-5754

Oplag: 14.000

Asterisk er et magasin for
aktuel uddannelsesforskning.
Asterisk udkommer
fire gange årligt og er udgivet
af DPU - Danmarks institut for
Pædagogik og Uddannelse,
Aarhus Universitet. Artikler
eller illustrationer må ikke
eftertrykkes uden tilladelse.

S. 4-9

MEDVIND TIL DE MINDSTE

Jo tidligere indsats, jo større effekt. De helt små børn er et populært investeringsobjekt, men flere forskere efterlyser en mere systematisk og fagligt kvalificeret tilgang til opsporing af udsathed og tidlig indsats.

S. 10-13

FOKUS PÅ SPROG I VUGGESTUEN RYKKER BUNDEN OPAD

En pædagogisk tilrettelagt indsats med læsning, leg og samtaler i dagligdagens rutine- og omsorgssituationer styrker læringen for børn i vuggestuer og dagplejer.

S. 14-15

OMSORG GØR FORSKELLEN

Forskere har undersøgt, hvad der kendetegner dagtilbud af høj kvalitet i socialt belastede boligområder med mange børn i udsatte positioner. Svaret er bl.a. et fokus på tryk og trivsel.

S. 18-22:

SUNDHEDSPLEJERSKEN ER NØGLEN TIL DE UDSATTE FAMILIER

Støttende indsatser og øget tværfaglighed hjælper udsatte familier bedre fra start – men det er vigtigt, at pædagogerne i vuggestuen tager over, når sundhedsplejersken slipper kontakten til udsatte børn og familier.

S. 24-27

ET LILLE BARN BLIVER TIL

Hvor begynder historien om Det lille barn? Og hvordan udvikler den sig hen imod vores idé om de første 1.000 dages skæbnesvangre betydning for resten af menneskets liv? To DPU-forskere tegner konturerne af Det lille barns tilblivelseshistorie.

S. 30-32 SPOT PÅ NY FORSKNING

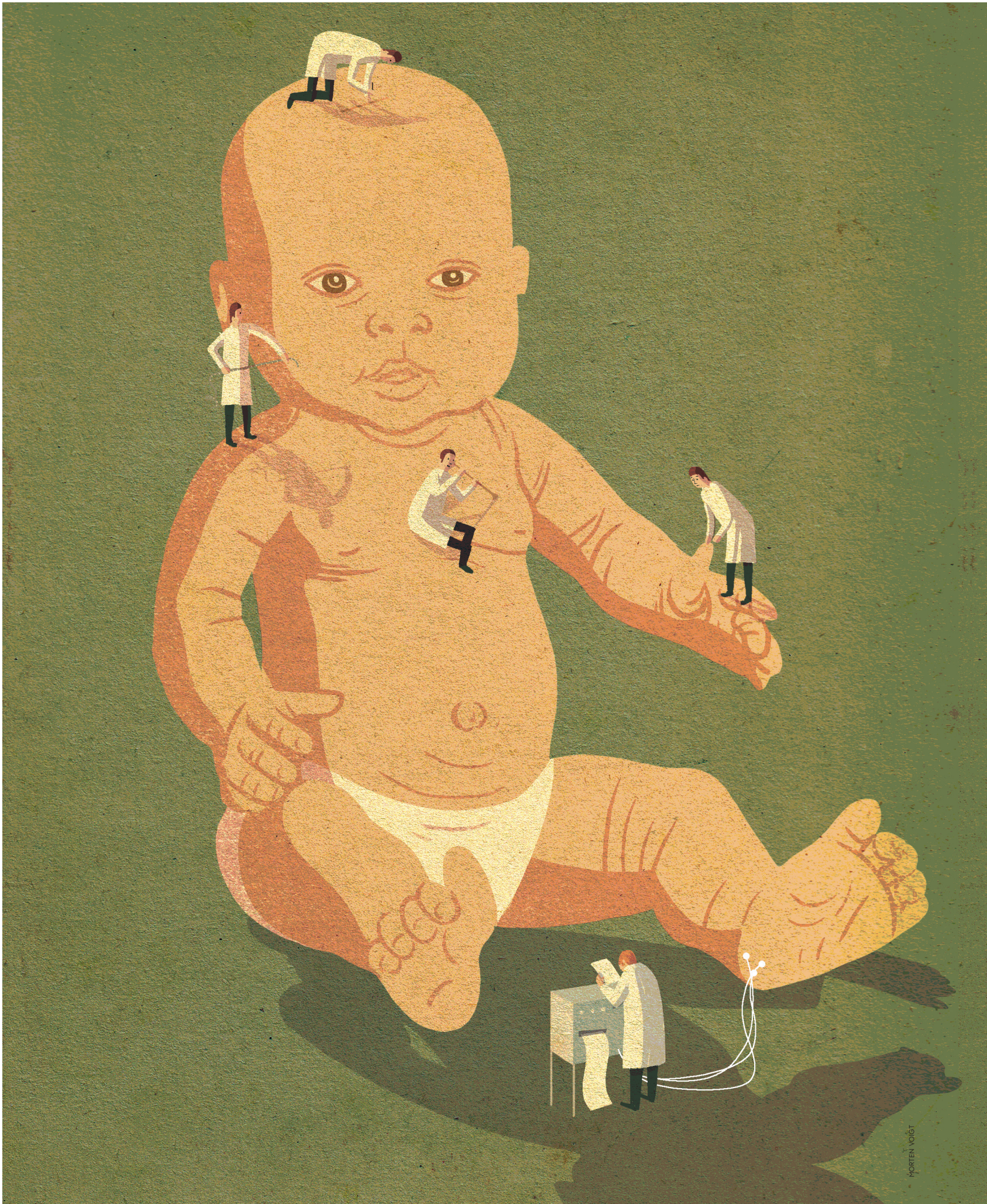
EVALUERING AF LÆRERUDDANNELSEN: DE AMBITIØSE FALDER FRA

Tag kvalificeret faglighed alvorligt og giv som andre nordiske lande slip på den skræbede fireårige model. Sådan lyder anbefalingen fra Hans Dorf, lektor emeritus på DPU, Aarhus Universitet i en ny bog, der går evalueringen af den seneste læreruddannelse efter i sømmene.

S. 34-35 KOMMENTAR

INKLUSION AF FLYGTNINGEBØRN ØGER KVALITETEN I SKOLEN

Flygtningebørn skal ses som en vigtig mulighed for at forstå, hvordan vores uddannelsessystem kan forbedres med henblik på at sikre alle lige adgang til uddannelse af høj kvalitet, lyder det fra professor Fabio Doviglio i kommentaren.

MORTEN VOIGT

MEDVIND TIL DE MINDSTE

Tidlig indsats er blevet et begreb med masser af vind i sejlene. Men hvad er det egentlig for indsatser, der virker? Svaret på det spørgsmål blæser stadig i vinden, og en række danske forskere efterlyser en systematisk og fagligt funderet tilgang til den tidlige indsats.

Tidens helt store investerings-trend har bløde kinder og ble på. Udsigten til at høste gevinsten ved at sætte tidligt ind for at hjælpe børn i udsatte positioner har nemlig i løbet af få år i den grad sat det lille barn på den politiske og offentlige dagsorden. Effekten af den tidlige indsats er bl.a. dokumenteret af den amerikanske økonom James Heckman, som har undersøgt de langsigtede effekter af sociale indsatser og slået fast, at den tidlige indsats giver resultater som mindre kriminalitet, bedre uddannelse og flere i jobs.

“Fra alle hold inden for udviklingspsykologien, både de teoretiske og de empiriske, er det længe blevet fremhævet, hvor vigtige de første år af et barns liv er: emotionelt, sprogligt, kognitivt og socialt. Med Heckmans økonomiske teori på banen er det også blevet noget, man er optaget af politisk. Nu har vi medvind fra alle hjørner,” konstaterer Ditte Winther-Lindqvist, der er psykolog og lektor på DPU, Aarhus Universitet.

Medvinden suser bl.a. ind fra Christiansborg, hvor regeringen har sat en milliard kroner af til initiativet ‘1.000-dages-program – en bedre start på livet’. En indsats, som Ditte Winther-Lindqvist giver en stor opadvendt tommelfinger, dels fordi pengene er øremærkede til særlige indsatser, og dels fordi der er fokus på vuggestuerne.

Men der er en bid vej fra godt til godt nok.

“Vi skal fokusere mere på den første tid af børns liv og investere meget mere i den, end vi gør i dag. Der er et multikomplekst samspil mellem medfødte dispositioner, stressorer i omgivelserne og det nære miljø omkring barnet, og det samspil kender vi endnu ikke helt godt nok – hvad kan beskytte, og hvad kan hælde nogle ud over kanten? Vi kan lige så godt have et forsigtighedsprincip og arbejde ud fra at give gode barselsvilkår, god rådgivning til nye forældre, hurtigt få opsporet de familier, der har svært ved at løfte forældreopgaven og lave tilpassede indsatser, der hjælper lige netop dem, så de kommer godt i gang med forældreskabet,” siger Ditte Winther-Lindqvist, der bl.a. efterlyser bedre indkøring i vuggestuerne, flere hænder, mere ekspertviden om små børn og mere samarbejde med særligt udsatte familier, men også samarbejde med familier i det hele taget.

Tryk tilknytning beskytter os

Medvinden til de mindste kan også mærkes på Københavns Universitet, hvor man i

»Alle, der arbejder med små børn, indgår i sociale relationer med barnet.

Vi ved, at lige præcis den tidlige sociale og følelsesmæssige kontakt er selve motoren i det lille barns psykiske udvikling, og derfor er det et af de vigtigste områder, hvor vi kan opdage tidlig mistrivsel.«

Mette Skovgaard Væver

Babylab siden 2005 har forsket i kognitive og socioemotionelle udviklingsprocesser hos spædbørn og forældre i barnets første leveår. Og i løbet af de seneste fem år er interessen for feltet vokset ganske betydeligt, fortæller psykolog og lektor Mette Skovgaard Væver. Det samme er behovet for at få den viden-

skabelige evidens om små børns behov og udvikling omsat til praktiske indsatser og systematisk evalueret. Derfor etablerede hun i 2017 Center for Tidlig Indsats og Familieforskning (CIF), som arbejder for at styrke den sociale og sundhedsfaglige indsats til fremme af forældreressourcer og spæd- og småbørns (0-6-årige) psykiske sundhed.

“Der er er sket et boom i interessen for tidlig indsats. Vi skal måske passe på, at tidlig indsats ikke bare bliver det nye sort, så vi alle sammen går rundt og siger ‘Heckman-kurven og tidlig indsats’ og bliver enige om, at det er en supergod idé, uden at det bliver konkretiseret,” siger Mette Skovgaard Væver.

Hun er optaget af psykisk sundhed i de første leveår og kan svare på, hvorfor den første tid er så afgørende. Det er i høj grad et spørgsmål om kvaliteten af de følelsesmæssige relationer, som børn udvikler til deres primære omsorgspersoner. For vores tilknytningsrelation har afgørende betydning for vores psykiske udvikling og måde at møde verden på.

“Vi har et medfødt repertoire af tilknytningsadfærd, som skal vække omsorgsmiljøet, så det kan møde barnets behov på forskellige måder. Kvaliteten af den omsorg, vi får, kan variere, og derfor får vi forskellige tilknytningsmønstre. De kan beskrives som indre arbejdsmodeller og er repræsentationer af barnets erfaringer med, hvad andre gør, når barnet udtrykker sine behov og viser, at det er vredt, glad eller ked af det,” forklarer Mette Skovgaard Væver.

Tilknytningsmønstre kan være mere eller mindre trygge og kommer til udtryk som de strategier, vi bruger, når vi skal håndtere især negative følelser. Omkring 60-70 procent af børnene i danske familier har et trygt tilknytningsmønster, mens resten har et utrygt eller desorganiseret tilknytningsmønster. Og det er især de børn, som har udviklet et desorganiseret tilknytningsmønster, som vi skal være bekymrede for, fordi det udgør en alvorlig, øget risiko for senere at udvikle adfærdsstyrrelser og andre psykiske vanskeligheder, fortæller Mette Skovgaard Væver.

“De trygge børn er meget effektive i forhold til at håndtere svære følelser, og det får betydning for børnenes udvikling fremadrettet. Det er børn, som starter i institutionslivet med en tillid til, at de voksne er der for at hjælpe: De vil mig det godt, jeg er værd at holde af, også hvis jeg er ked af det. Det er de børn, som kan bruge det meste af deres tid på at lege og lære. De er gode til tydeligt at vise, når de er kede af det, og de er effektive til at reparere på en konflikt og komme

videre og i gang med at lege igen. De har en udviklet og velfungerende evne til at regulere sig selv og deres negative følelser i relation til andre, og det gør dem meget socialt kompetente og til gode kammerater,” forklarer Mette Skovgaard Væver og understreger, at udviklingen hos et barn er et meget komplekst samspil mellem beskyttende faktorer og risikofaktorer. En tryk tilknytning er en beskyttende faktor, men det er vigtigt også at være opmærksom på, at et barn fx have nogle medfødte vanskeligheder, som gør omsorgsopgaven vanskeligere.

Det er en svær opgave for de fagprofessionelle at foretage en vurdering af det lille barns trivsel – og også én man skal gå til med en god portion ydmyghed, pointerer Mette Skovgaard Væver.

“Det er svært at vurdere små børns trivsel, og som fagprofessionelle er det i en fælles erkendelse af dette og en ydmyghed, vi skal mødes. Jeg forstår godt, at hvis ikke man er uddannet til at vurdere trivsel og mistrivsel og ikke føler sig godt nok kvalificeret og dermed ikke er sikker på, hvad man ser, at man så hellere lader være med at sige noget, selv om man har en mistanke om, at et barn mistrives,” siger Mette Skovgaard Væver.

Vi sætter ind for sent

Meget tyder også på, at mistanker om mistrivsel hos helt små børn ofte bliver ved mistanken. Kigger man på antallet af underretninger om mistrivsel til kommunerne, er det kun hver 10., der drejer sig om et barn under to år, fortæller Mette Skovgaard Væver.

“Jeg siger ikke, at antallet af underretninger fortæller, hvad der i en given sag måtte være gjort fra de fagprofessionelles side, og at underretninger er svaret på alt, men jeg synes, tallene siger meget tydeligt, at når antallet af underretninger stiger så markant efter skolealderen, så er det et udtryk for, at problemerne bliver tydeligere med alderen. Problemerne har også været der tidligere, men der er ikke blevet reageret med en underretning, måske fordi de fagprofessionelle har været i tvivl om alvorligheden og har villet vente og se tiden an. Men det får som konsekvens, at vi ikke sætter ind tidligt nok,” siger Mette Skovgaard Væver.

Hun efterlyser, at der udformes en national handleplan for en tidlig børneindsats. Aktuelt arbejder Mette Skovgaard Væver sammen med sine kolleger og Københavns Kommune med implementeringen af en metode, som sundhedsplejen kan bruge til mere systematisk at identificere tidlig mistrivsel og stress hos spædbørn. Målet er at

hjælpe sundhedsplejersken til at lave en ensartet og objektiv vurdering af den psykiske trivsel hos 0-2-årige.

Metoden hedder Alarm Distress Baby Scale (ADBB) og har siden den første implementering i Københavns Kommune bredt sig, så den i dag bruges mange steder i landet. Som en del af metoden trænes den fagprofessionelle i at vurdere de små børns sociale kontakt på en række forskellige parametre, og kurset afsluttes med en eksamen og en certificering. Både sundhedsplejersker, pædagoger og andre fagprofessionelle, der arbejder med spæd- og småbørn, tager kurset.

“Alle, der arbejder med små børn, indgår i sociale relationer med barnet. Vi ved, at lige præcis den tidlige sociale og følelsesmæssige kontakt er selve motoren i det lille barns psykiske udvikling, og derfor er det et af de vigtigste områder, hvor vi kan opdage tidlig mistrivsel. Men hvis du spørger de fagprofessionelle, hvordan de vurderer kvaliteten af et barns sociale kontakt, så er det meget få, der kan svare på det. Derfor er det så vigtigt at operationalisere det og træne de fagprofessionelle i at bruge en systematisk observationsmetode. Og rigtig mange bliver meget overraskede og rystede, når de opdager, hvor subjektive – og dermed forskellige fra individ til individ – deres vurderinger af social kontakt hos det samme barn er. Og det at bruge en systematisk metode, som man er certificeret i, gør også, at den fagprofessionelle kan begrunde sin bekymring og tale kvalificeret om den – både med forældrene og andre fagprofessionelle,” fortæller Mette Skovgaard Væver.

Bange for den store, stygge ulv

Også DPU-forsker Ditte Winther-Lindqvist er bekymret for, at den tidlige indsats i praksis kommer for sent. Derfor skal der laves flere underretninger om bekymringer for børns trivsel.

“Der er meget få, der har fanget, at en underretning bare vedrører en bekymring for et barn. Folk tror, det vedrører en bekymring for et barn plus klare mistrivselstegn og indsigt i familiens problemer. Min oplevelse er, at folk har summet på det meget længe, når de underretter, og det gælder både pædagoger og sundhedsplejersker og andre fagprofessionelle. Man er meget sen til det. Og så længe vi har en lovgivning, der gør, at der skal være en underretning, før man kan lave en indsats, er det ikke så smart,” siger hun.

Det er en udbredt misforståelse, at en underretning er en anklage mod familier og forældres evner, pointerer Ditte Winther-Lindqvist.

TUSIND DAGE OG EN MILLIARD KRONER

I sommeren 2018 fremlagde regeringen som en del af finansloven initiativet *1.000-dages-program – en bedre start på livet*. Med en milliard i puljen er hensigten at hjælpe de sårbare og udsatte familier og børn i de første 1.000 dage af barnets liv ved at sætte ind på tre områder:

DAGTILBUD AF HØJ KVALITET:

760 mio. kr. til flere pædagoger i dagtilbud med mange 0-2-årige børn fra sårbare familier og 75 mio. kr. til efteruddannelse af pædagoger og dagplejere i dagtilbud i forhold til sårbare børns første 1.000 dage.

HJEMME HOS FAMILIEN:

115 mio. kr. til indsatser i hjemmet i barnets første 1.000 dage, herunder screening, dialog med og vejledning af forældre. 5 mio. kr. til materialer til forældre om barnets udvikling i de første 1.000 dage, om gensidige forventninger mellem dagtilbud og forældre samt om sunde madvaner.

SUNDHEDSPLEJEN:

45 mio. kr. til øget sundhedsplejeindsats hos sårbare og udsatte familier efter barnets første år og i dagtilbud.

ADBB

ADBB er en evidensbaseret metode til systematisk at opspore tidlige tegn på vanskeligheder i den sociale kontakt hos spæd- og småbørn. Den er valideret til brug fra 2-måneders-alderen og indtil 2 år. Metoden er udviklet i Frankrig af professor Antoine Guedeyney til brug i pædiatrisk lægepraksis som en del af børneundersøgelser, men kan med fordel integreres i sundhedsplejerskers og andre faggruppers daglige arbejde.

“Mange har en forestilling om, at socialforvaltningen er den store, stygge ulv, der kommer og fjerner børnene. I virkeligheden laver de en masse forebyggende arbejde, og de kunne lave mere forebyggende arbejde, hvis de blev inddraget tidligere. Der udestår en opgave med at ændre det image. For hvis der skal ændres noget i forhold til den tidlige indsats, skal der, sådan som lovgivningen er nu, laves flere underretninger,” siger Ditte Winther-Lindqvist.

De usikre mødre

For Ditte Winther-Lindqvist handler et større fokus på de mindste børn ikke kun om at hjælpe de allermost udsatte borgere. ▶

“Der har altid været en gruppe af meget socialt udsatte borgere, og de har traditionelt stået for at reproducere en negativ social arv med børn, som, vi ved, havner i de kedelige statistikker fremadrettet. I dag er der også en kæmpe stor gråzone af familier, hvor forældrene måske egentlig har ressourcerne, men er enormt meget i tvivl om, hvordan de skal være gode forældre og måske ikke har så gode forbilleder i deres egne familier. Det er en gruppe, som er lidt på kanten hele tiden, og der ligger et enormt potentiale i at gøre mere for dem,” siger hun og pointerer, at det er en voksende gruppe, der har brug for en anden type indsats end den tunge indsats, som socialforvaltningen typisk kommer med.

“Det, jeg hører fra praksis, er, at mønsteret har ændret sig fra, at de udsatte familier typisk var meget unge mødre fra udsatte baggrunde til at være en meget mere blandet gruppe. Det er ikke nødvendigvis unge mødre, men det praktikerne kalder usikre mødre. De kan være veluddannede og fremstå, som om alt er fint,” fortæller Ditte Winther-Lindqvist og tilføjer, at det kalder på en anden type rådgivning end den, de tungt udsatte har brug for. En rådgivning, som rækker ud over det rent sundhedsfaglige og ind på den psykologiske bane.

“Pædagogerne har fået nogle helt nye opgaver i at rådgive familier fra alle sociale lag, og det taler de også selv om som en ny opgave. Der er så meget usikkerhed blandt forældre i dag,” siger Ditte Winther-Lindqvist, som mener, det er udtryk for nogle tendenser i vores tid, at antallet af familier i gråzonen af udsathed vokser.

“Generation præstation kommer til at have problemer med at blive forældre, fordi der er så meget kontroltab, ansvar og uforudsigelighed forbundet med det at blive forældre.”

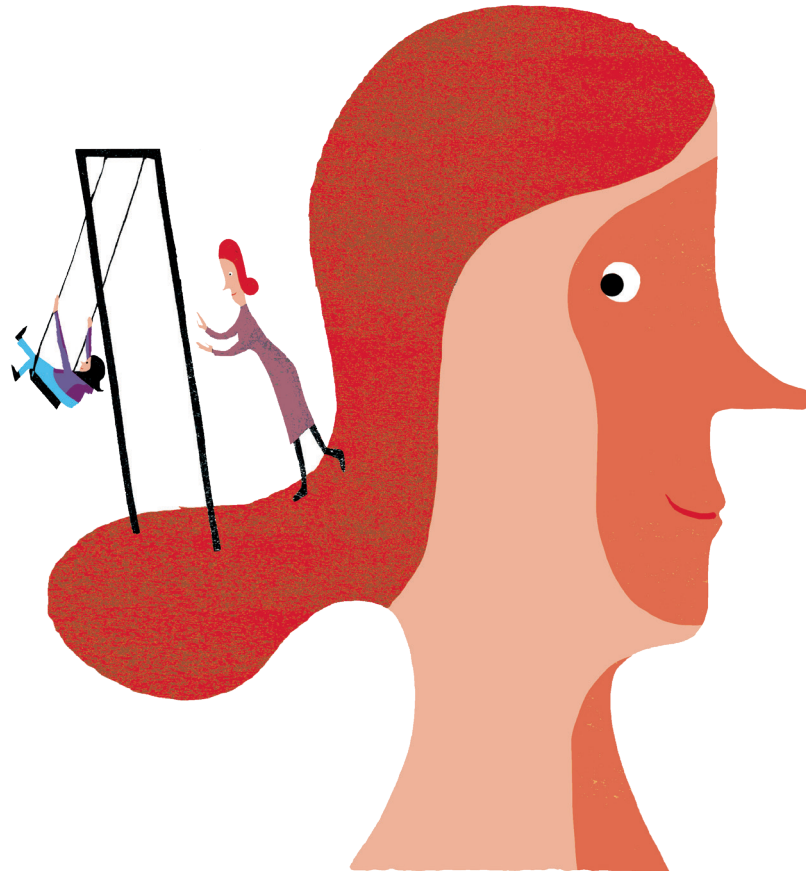
Pædagoger skal være specialister

Spørgsmålet er så, om pædagogerne har kompetencerne til at løfte den opgave, der ligger i at vurdere de små børns trivsel og give den nye type rådgivning eller handle ud fra den faglige vurdering. Det tvivler Ditte Winther-Lindqvist på.

“Det pædagogiske fag er blevet meget akademiseret. Det, vi anerkender som viden, er ikke så meget viden i praksis, men mere et spørgsmål om, at pædagogerne skal være dygtige nok akademikere til at nå et bachelorniveau. Det er ikke nødvendigvis kompetencer, som gør dem dygtige til at være sammen med de små børn i daginstitutionerne og samarbejde med familierne om barnets trivsel. Det bliver de simpelthen ikke

»...mønsteret har ændret sig fra, at de udsatte familier typisk var meget unge mødre fra udsatte baggrunde til at være en meget mere blandet gruppe. Det er ikke nødvendigvis unge mødre, men det praktikerne kalder usikre mødre. De kan være veluddannede og fremstå, som om alt er fint.«

Ditte Winther-Lindqvist

tilstrækkeligt trænet i. I virkeligheden hjælper det dem jo ikke at læse Niklas Luhmann og Michel Foucault i forhold til at være handlingsorienterede i praksis. Det ville være meget mere frugtbart for dem at komme ud hos en sagsbehandler eller familiebehandler og se, hvordan man indgår i et samarbejde med familierne.”

Pædagogerne bliver med andre ord ikke uddannet nok til at have med børn som specifik målgruppe at gøre, vurderer Ditte Winther-Lindqvist, der synes, det er problematisk, at uddannelsen som pædagog favner arbejdet med mennesker fra vugge til grav. I stedet for så hun gerne en specialisering i de 0-6-årige, der også indebærer træning i at arbejde med udsatte familier og tværfagligt samarbejde.

Kludetæppe af indsatser

Selv om der er kommet en større politisk bevågenhed på den tidlige indsats, er billedet ude i kommunerne stadig meget broget, lyder vurderingen fra Mette Skovgaard Væver.

“Jeg har kontakt til mange kommuner, og det er et kludetæppe af forskellige indsattpakker, der er. Det betyder, at der er stor forskel på at være et lille barn i den ene eller den anden kommune. Spørgsmålet er, om det er rimeligt med den forskel, hvis vi som samfund gerne vil øge chancen for alle børn?”

En af de forhåbninger, hun nærer til en national strategi for en tidlig børneindsats, er, at en sådan vil skabe en større ensartethed ude i kommunerne gennem standarder, anbefalinger og rådgivning til kommunerne.

“Resultaterne af en tidlig indsats kommer først mange år senere, og jeg tror, det er frustrerende både for politikere og fagprofessionelle at forholde sig til det faktum, at det man arbejder på her og nu, ikke er noget, man kan se resultaterne af før om 10-15 år. Det er svært for det politiske system, for man vil gerne se hurtige resultater af de penge, man giver til et bestemt område. Samtidig må jeg i samme åndedrag nævne, at en national strategi også skal sikre, at de sociale indsatser bliver systematisk evalueret, for det har vi godt nok været ringe til. Og hvis ikke vi gør det, så kan vi ikke om 10-15 år sige, at det har virket,” siger Mette Skovgaard Væver og tilføjer, at den langsigtede forskning både er dyr og besværlig og derfor ofte bliver nedprioriteret.

Heckman er svær at oversætte til dansk

På Trygfondens Børneforskningscenter på Aarhus Universitet arbejder forskerne med videnskabelige effektmålinger af indsatser i praksis. Professor og centerchef Simon Calmar Andersen mener også, det er afgørende, at de nye initiativer, der sættes i søen for at skabe en bedre tidlig indsats, bliver evalueret. Han peger på, at det er svært at oversætte Heckmans studier til en dansk kontekst.

“I en del af forsøgene, Heckman beskæftiger sig med, sammenligner man med nogle børn, som har et meget dårligere udgangspunkt end de danske, fordi vi i forvejen har et ret udbygget offentligt system. Der kan også være indsatser, som virker godt andre steder, men som ikke kan implementeres i Danmark, fordi det strider imod vores måde at gøre tingene på,” fortæller han.

Et eksempel kan være at motivere børn ved at give dem en økonomisk belønning for at opnå gode resultater – en taktik, der er afprøvet på enkelte folkeskoler, men næppe ville vinde bredt indpas hos danske pædagoger.

“Vi skal have vores egne data og tal. Der er masser af gode og relevante erfaringer og indsatser ude i kommunerne, men de bliver oftest ikke udviklet på en særlig systematisk måde. Derfor er det vigtigt at blive sikre på, hvad effekten af en indsats er,” siger Simon Calmar Andersen.

Trygfondens børneforskningscenter samarbejder med fagprofessionelle om forskellige indsatser – de tidligste fra vuggestuen, men også i børnehaver og folkeskolen.

“Vi har kun eksisteret i seks år, så vi har ikke målt på langtidseffekterne endnu, men målet er på sigt at kunne rådgive politikere og beslutningstagere om, hvad det er for indsatser, der rammer de resourcesvage familier

bedst muligt. Det er både et spørgsmål om at følge børnene efter en indsats og se, om effekten holder ved, og også et spørgsmål om at se på implementeringen – selv om man har lavet et forsøg efter alle kunstens regler, er det ikke ensbetydende med, at man kan opnå samme effekt ved at køre det op i en større skala,” forklarer Simon Calmar Andersen, der håber, centeret kan bidrage til, at der bliver mindre hoppen rundt fra den ene gode idé til den næste.

“Om ti år kan vi forhåbentlig sige til politikerne, at hvis de gerne vil gøre noget for udsatte grupper, så ved vi, at det her virker på forskellige alderstrin, og vi er ret sikre på det. Om de så lytter til os til den tid eller ej, er en anden snak.”

Lærer mere i vuggestuen end på universitetet

Medvinden til den tidlige indsats kan måske godt løje af igen, men indtil videre er der ikke nogen tegn i sol og måne på det.

DPU-forsker Ditte Winther-Lindqvist håber, at der med det store fokus på det lille barn også vokser en anerkendelse frem. Den skal tilfalde pædagogerne og alle dem, der arbejder med småbørn. Det smitter stadig af, at varetagelsen af småbørn traditionelt har været et ulønnet kvindearbejde.

“Det savner status at arbejde i en vuggestue. Jeg kunne godt tænke mig, at vuggestuepædagoger blev tilbudt fast supervision, fordi det er så vanskeligt et arbejde. Det ville give noget symbolsk kapital og noget overskud i arbejdet, så de mest erfarne og dygtige pædagoger ikke rejser efter 5-7 år, fordi de ikke magter mere. Der mangler en anerkendelse af, hvor hårdt og svært det er – og samtidig hvor givende og vigtigt, det arbejde er,” siger hun.

Vuggestuepædagogernes rolle tæt på det lille barn er vigtig, og relationen rummer et kæmpe potentiale.

“Jeg tager hatten af herfra og til månen for de praktikere, der ser udviklingspotentialer og gør en kæmpe forskel for børn og deres familier. Hvert eneste øjeblik i et lille barns liv er et øjeblik, hvor der bliver skabt nogle udviklingskapaciteter. Hele tiden kan man være med til at åbne større muligheder og lægge et fundament, som er stærkt og godt. Og hele tiden kan man omvendt også være med til at gøre det mere sårbart. Men det positive er, at med selv de små ting kan man skubbe i den rigtige retning. Børn lærer mere i den tid, de går i vuggestue, end unge mennesker lærer på universitetet, så det burde være meget mere prestigefuldt at være vuggestuepædagog.” ■

»Om ti år kan vi forhåbentlig sige til politikerne, at hvis de gerne vil gøre noget for udsatte grupper, så ved vi, at det her virker på forskellige alderstrin, og vi er ret sikre på det. Om de så lytter til os til den tid eller ej, er en anden snak.«

Simon Calmar Andersen

Læs mere:

Camilla Ottesen og Ditte Bergholdt Asmussen (red): Tidlig indsats i dagtilbud. Perspektiver på Heckman-kurven. Dafolo, 2019

Ilda Brantzcæg, Stig Torstenson, Guro Øiestad: Se barnet indefra - hvordan man arbejder med tilknytning i daginstitutionen. Hans Reitzel, 2016

DITTE WINTER-LINDQVIST er udviklingspsykolog med speciale i børns leg, sociale liv og udvikling i daginstitutionen. Hun forsker også i overgange, sorg og unge som pårørende. Lektor i pædagogisk psykologi og leder af programmet, småbørnsliv i dagtilbud ved DPU, Aarhus Universitet.

METTE SKOVGAARD VÆVER er psykolog og lektor på Institut for Psykologi på Københavns Universitet. Hun er leder af Center for Tidlig Indsats og Familieforskning (CIF). Hendes forskning fokuserer særligt på spæd- og småbørns (0-6 år) psykiske udvikling, tilknytning og forældreskab/forælderevne, tidlig forældre-barn-interaktion, tidlig opsporing, forebyggelse og intervention.

SIMON CALMAR ANDERSEN er professor ved Institut for Statskundskab og leder af Trygfondens børneforskningscenter, Aarhus Universitet. Hans forskning og undervisning fokuserer på forskellige aspekter af politisk og administrativ styring og deres betydning for offentlige organisationers resultater med særligt fokus på dagtilbuds- og skoleområdet

FOKUS PÅ SPROG I VUGGESTUEN RYKKER BUNDEN OPAD

Se, I har begge to stribede sokker på! Det virker, når voksne i vuggestuer og dagplejer gennem nysgerrige samtaler arbejder systematisk med de helt små børns kompetencer. Det viser erfaringerne med over 5.000 børn i indsatsen *Vi lærer sprog i vuggestuen og dagplejen.*

Vil Klara og Magnus klare sig bedre i livet, fordi de som toårige kan forklare forskellen på en kondisko og en sandal? Eller fordi de ved, hvad begreber som firkantet, overrasket og huske betyder?

Ja, det er der faktisk meget, der tyder på, pointerer Dorthe Bleses, som er professor i børnesprog ved TrygFondens Børneforskningscenter på Aarhus Universitet. Hun har igennem hele sit arbejdsliv beskæftiget sig med børns sproglige udvikling og tidlige pædagogiske indsatser. Forskning peger fx på, at børn med gode sproglige færdigheder også bliver bedre til læsning og matematik i skolen – og det styrker børns livsmuligheder på sigt. Dorthe Bleses er primus motor i indsatsen *Vi lærer sprog i vuggestuen og dagplejen*, hvor over 5.000 børn i 250 vuggestuer og dagpleje-legestuegrupper har været med. Indsatsen bestod i, at det pædagogiske personale gennem 20 uger skulle gennemføre pædagogiske aktiviteter fx i form af læsning, leg og samtaler i dagligdagens rutine- og omsorgssituationer.

Og det virkede. Det viser resultaterne, som netop er blevet offentliggjort. Når man måler på børnenes ordforråd, har de børn, der har været med i indsatsen, fået mellem 9 og 44 procent ekstra læring sammenlignet med en kontrolgruppe. Et andet stærkt resultat er, at indsatsen virker lige så godt i dagplejer som i vuggestuer.

“Det er første gang, man har afprøvet en systematisk indsats i det her omfang på dagplejer med lige så høj effekt, som den vi ser i vuggestuen,” siger Dorthe Bleses.

Effekt for alle børn

Så vil det sige, at vuggestuer og dagplejer kan være med til at udligne forskellene mellem velstimulerede børn og børn fra familier, hvor vintertøj og madpakke ikke er en selvfølge? Svaret ser ud til at være både og. Et andet vigtigt resultat i studiet er nemlig, at indsatsen gavner *alle* børn.

“Der er stort set ikke forskel på, hvem der får noget ud af indsatsen. Den har en lille til moderat effekt for *alle* børn. Og det er faktisk langt mere slagkraftigt end en indsats med stor effekt for få børn. Det betyder så også, at de forskelle, der er mellem børnene, bliver ved med at være der. Men det her handler ikke om at gøre alle børn lige. Det handler om at rykke bunden opad,” siger Dorthe Bleses.

»Der er stort set ikke forskel på, hvem der får noget ud af indsatsen.

Den har en lille til moderat effekt for alle børn. Og det er faktisk langt mere slagkraftigt end en indsats med stor effekt for få børn.«

Dorthe Bleses

SÅDAN GØR DE VOKSNE

Vi lærer sprog i vuggestuen og dagplejen er bygget op om en ramme med faste læringsmål og materialer, som de voksne kan tage udgangspunkt i, men de er selv ansvarlige for den pædagogiske tilrettelæggelse. Fire gange om ugen skal de voksne skabe fordybelsesaktiviteter for børnene med udgangspunkt i ugens læringsmål og målord.

Indsatsen består af tre tiltag:

1. **Fordybelse** i små og store grupper
2. **Fokus** på det enkelte barn i de daglige rutiner
3. **Udforskning**, som understøtter det enkelte barns nysgerrighed og læring

ET LILLE ORDFORRÅD FØLGER BØRN

En stor metaanalyse af 299 undersøgelser viser, at børns sproglige kompetencer inden skolestart er en stærk indikator for, hvordan de kommer til at læse og stave, når de kommer i skole. Samtidig viser et stort dansk langtidsstudie af ca. 2.000 børn, at børn, der har et lille ordforråd som små, ligger under middel i læsning i 6. klasse.

»...med de mindste børn, skal du som voksen gøre rigtig meget af arbejdet for at få en spændende samtale.«

Dorthe Bleses

Hun holder en lille tænkepause, inden hun fortsætter:

“Det er ikke helt ligetil, men det er en interessant og vigtig diskussion. For mig handler det ikke om, at alle børn skal være lige, for der vil altid være nogle medfødte faktorer, som vi ikke kan udligne, uanset hvor mange og hvor tidlige indsatser vi sætter i gang. Til gengæld kan vi fx via en indsats som *Vi lærer sprog* understøtte alle børn ved at give dem muligheder for at deltage i aktiviteter i dagtilbuddet. På den måde kan vi bidrage til, at de starter i skolen med tilstrækkelige muligheder for at få noget ud af den. Og det starter måske med noget så basalt som at være i stand til at forstå, hvad læreren siger.”

Toårige kan sagtens lære svære ord

Hvor er det vildt, så meget de kan lære! Den reaktion går igen, når Dorthe Bleses og hendes kolleger kigger på feedbacken på indsatsen fra vuggestuer og dagplejer. Og netop de høje forventninger til, hvad børnene kan, er vigtige. Når personalet får gang i lærings-samtaler og et rigere sprog, så rykker det. Og her er konkret inspiration en af nøglerne.

“Når du er pædagog i en vuggestue eller arbejder som dagplejer, skal du mange ting i løbet af en dag. Midt i alt det kan det være svært at finde inspiration til at have rige samtaler med børnene. For med de mindste børn skal du som voksen gøre rigtig meget af arbejdet for at få en spændende samtale,” forklarer Dorthe Bleses.

Derfor er plakater med eksempler på konkrete dialoger om forskellige temaer et af de redskaber, der virker.

“Det er inspiration, som det pædagogiske personale frit kobler med de konkrete børn, de har, og de konkrete situationer, de står i. Pludselig opdager de voksne, at de sagtens kan lære små børn på to år ord som krum og

VI LÆRER SPROG I VUGGESTUEN OG DAGPLEJEN (VLS)

Projektet støtter det pædagogiske personale i vuggestuer og dagpleje til at arbejde systematisk og målrettet med læringsmiljøet med fokus på de yngste børns sprog. Det sker bl.a. gennem viden om, hvor meget børn egentlig kan lære, og hvordan de lærer.

En af grundstenene i arbejdet er samtaler af høj kvalitet om det, der optager børnene. Samtalerne er en del af hverdagen både i de daglige rutiner fx i garderoben, ved måltidet, og når børnene leger eller er med i aktiviteter.

Vi lærer sprog i vuggestuen er et forløb på 20 uger med

fem temabaserede forløb. Det pædagogiske personale får en masse inspiration og materialer, som de kan sætte sammen, så det passer til netop deres børnegruppe og praksis.

13 kommuner har været med: Egedal, Gentofte, Gladsaxe, Halsnæs, Horsens, Ikast-Brande, Morsø, Randers, Skive, Sorø, Tårnby, Vesthimmerland og Aabenraa.

I alt har 5.031 børn i 252 dagtilbud – heraf 110 vuggestuer og 142 legestuegrupper – været med.

Projektet er gennemført i samarbejde mellem TrygFondens

Børneforskningscenter ved Aarhus Universitet hvor også lektor Anders Højen og professor Peter Jensen deltog. Derudover har Rambøll og 13 kommuner været med. Det er finansieret af Børne- og Socialministeriet.

Vi lærer sprog i vuggestuen og dagplejen står på skuldrene af en række store forskningsprojekter med samme fokus. Indsatsen ligger i forlængelse af indsatserne *Leg og læring i vuggestuen*, *Fart på sproget*, *SPELL* og *LEAP*.

Jo flere aktiviteter børnene er med i, jo mere forbedrer de deres sproglige kompetencer.

Den gode samtale

- RELATER TIL NOGET BARNET KENDER: Se en stor bil. Det er en bus. Ligesom den bus vi kører med når vi skal på tur.
- BRUG ÅBNENDE SPØRSMÅL: Hvor kører din bus hen?
- HJÆLP BARNET MED AT SÆTTE ORD PÅ: Traktor... Ja, hvis man kører med bussen ud på landet, kan man se en traktor.
- LEG MED SPROGET NÅR DET ER MULIGT: Lille Lise, lille Lise fik en dukke fin...
- FORTOLK OG UDVID HVAD BARNET SIGER: Ja, dukken har tøj på. Det er en fin kjole, den er rød. Dikken har tøj på!
- LYT TIL BARNET OG FØLG OP: Har du mange dukker derhjemme? Hvad hedder dine dukker?
- FORKLAR ORD BARNET IKKE KENDER I FORVEJEN: Blød dukke! Ja, dukken er blød. Det er en kludedukke, den er blød, fordi den er lavet af stof.

VI LÆRER NYE ORD

Her er det nye ord sandal

hurtig frik gå stå trætt isbe sko fod arm

Ord fra samme kategori:
Sandaler er en slags sko. Det er stærke og tåle. Dem tager vi bare på når det er koldt.

Få barnet til at vise kendskab:
Kan du finde andre sandaler her i garderoben?

Mange gentagelser:
Hvor er det en flot sandal du har på. Se sandalen er blå. Hvor, taserne stikker ud af sandalen.

Relater til kendte ord:
Du ved godt hvad sko betyder ikke? En sandal er en slags sko man bruger når det er varmt. Se taserne kan stikke ud! Det er en åben sko.

Eksempler og mod-eksempler:
Klip-klapper er også sandaler, men det er stræmper ikke, selvom de også sidder på fødderne.

Plakaten og læringsredskabet 'Den gode samtale' giver de voksne inspiration til, hvordan de kan skabe det forskerne kalder rigere samtaler med børnene.
Kilde: Trygfondens Børneforskningscenter, Aarhus Universitet

Læs mere på childresearch.au.dk

takket, hvis børnene møder ordene i nogle meningsfulde aktiviteter,” forklarer hun og understreger, at det konkrete er alfa og omega, så aktiviteterne og samtalerne bliver en naturlig del af hverdagen på stuen, i garderober og på legepladsen. Det må ikke være for besværligt, for så bliver det aldrig til noget.

“Konkret er et nøgleord, men samtidig står indsatsen på et bundsolidt fundament af forskningsviden. Når vi fx arbejder med læringsområder og målord, så hviler det på en lang empirisk forskningstradition om, hvad børn lærer hvornår, og hvilke tidligere kompetencer der er vigtige for at understøtte børn, når de skal lære i skolen. Men i stedet for at bruge lang tid og mange sider på at forklare en masse teori så har vi forstøgt at omsætte det til nogle meget, meget konkrete værktøjer,” forklarer Dorthe Bleses, der er begejstret over samspillet mellem forskere og praktikere.

“Vi forskere ved en masse om, hvordan man kan støtte børns udvikling, og hvordan de lærer. Det pædagogiske personale ved en masse om, hvordan man arbejder med børn i hverdagen, og de kender deres konkrete børnegruppe og kan omsætte vores viden til en indsats, som rammer netop deres børn. Det er et stærkt mix.”

Brug de afprøvede værktøjer

Nogle stejler, når de hører om en curriculumbaseret indsats i småbørnshøjde. Det har Dorthe Bleses svært ved at forstå.

“Vores materialer er udviklet i tæt samarbejde med det pædagogiske personale og består af en ramme, som det pædagogiske personale med udgangspunkt i deres faglighed selv omsætter til en pædagogisk praksis. Det hele er tryktestet undervejs, så vi ved, at det står distancen og har en positiv betydning for børns sproglige og matematiske udvikling. Det har tit undret mig, at der er modstand mod at bruge konkrete, færdigudviklede værktøjer til at understøtte børns sprog i hverdagen. Hvorfor? Det er mærkeligt at forvente, at ansatte hver eneste dag skal opfinde nye tilgange i stedet for at trække på metoder, som er massivt afprøvet, og som, vi ved, virker,” siger Dorthe Bleses.

Så selve indsatsen er nem at arbejde med, men den stiller krav til organiseringen og planlægningen af hverdagen i vuggestuer og dagplejer.

“Hvis du først starter planlægningen, når du træder ind på stuen om morgenen, så er det uoverskueligt. Vores metode kræver, at du arbejder målrettet, struktureret og tænker i at organisere dagen. Det er den eneste

»Hvis du først starter planlægningen, når du træder ind på stuen om morgenen, så er det uoverskueligt. Vores metode kræver, at du arbejder målrettet, struktureret og tænker i at organisere dagen.«

Dorthe Bleses

måde, man kan sikre sig, at personalet hos Rødspætterne nu også har tid til at sætte sig sammen,” forklarer hun.

Kræver forberedelse og organisering

Dorthe Bleses er ikke i tvivl om, at hvis vi ønsker at skabe en tidlig og effektiv indsats fx med sprog i dagtilbuddene, så er vi nødt til at tænke i forberedelsestid også for dem, der arbejder med de helt små børn.

“Hvis vi vil øge indsatsen og kvaliteten, så må vi tænke i tid til at planlægge. I skolen har lærerne fået afsat tid til at forberede og planlægge. Det vil være naturligt at gå i samme retning med dagplejere og vuggestuepersonale. Vi kan se, at indsatsen bliver bedre af at planlægge og reflektere, ligesom det er nødvendigt, at man hele tiden kigger på, hvordan man får omsat målene og videreudviklet over tid,” forklarer hun.

Resultaterne indikerer da også, at pædagogerne i højere grad kommer i mål med indsatsen de steder, hvor lederne er opmærksomme på at få skabt tid og rum i hverdagen til både planlægning, udførelse og evaluering af indsatsen.

Derfor er forskerne lige nu ved at gennemføre et nyt studie, som undersøger, om det har nogen betydning for gennemførelsesgraden, hvis man styrker lederne i dagtilbuddene og/eller understøtter arbejdet i vuggestuen og dagplejen med professionel sparring fra eksterne konsulenter fra professionshøjskolerne.

Er der effekt på den lange bane?

Men gør indsatsen så børnene i de over 250 vuggestuer og dagpleje-legestuer mere klar til skolen? Det ville være alletiders at kunne svare ja til det spørgsmål, men lige nu ved

vi det faktisk ikke. Det kribler i fingrene på Dorthe Bleses og hendes forskerkolleger for at finde ud af det.

“Det, vi har undersøgt indtil videre, er, om det er muligt at påvirke læringsmiljøet på den korte bane, så børnene får udbytte af det. Og her er det klare svar: Ja! Men vi kan i sagens natur ikke sige noget om langtidseffekterne - endnu,” forklarer Dorthe Bleses.

For spørgsmålet er selvfølgelig, om den store effekt også fortsætter, hvis dagtilbuddene fortsætter indsatsen, og hvordan det i givet fald påvirker børnene på den lange (lives)bane.

“Vi kan se, at så længe der er forskerøjne på, så fortsætter effekten. Men vi vil rigtig gerne følge op på projektet. Fx ville det være interessant at se, om vi kommer til at se en effekt hos de børn, der har deltaget i projektet, både løbende gennem dagtilbudsperioden og når de får nationale tests i 2. klasse, og om der er en sammenhæng med, hvor meget dagtilbuddene arbejder videre med indsatsen,” siger Dorthe Bleses.

“Men lige nu kender vi altså ikke langtidseffekterne. Grundlæggende tvivler jeg på, at 20 ugers indsats i vuggestuen kan være udslagsgivende i et helt børneliv. Helt anderledes kunne det se ud, hvis vuggestuen arbejder videre med det,” siger hun og peger på Horsens Kommune som et interessant eksempel.

Samtlige kommunens vuggestuer og dagplejer har nemlig været med, og de arbejder alle videre med indsatsen efter projektets afslutning. Her er indsatsen altså blevet til daglig praksis og ikke blot et projekt på gennemrejse.

“Det siger mig, at vi har ramt rigtigt, når deltagerne har lyst til at arbejde videre med det. Nu har vi et dansk koncept, som tager det bedste fra forskningen og erfaringer fra udlandet. Og så passer indsatsen tilmed som fod i hose i arbejdet med den styrkede pædagogiske læreplan,” påpeger hun. ■

DORTHE BLESES er professor i børnesprog ved TrykFondens Børneforskningscenter og på Institut for Kommunikation og Kultur på Aarhus Universitet. Hun forsker bl.a. i børns sprog og sproglige udvikling og effekterne af tidlige indsatser i dagtilbud.

Tryghed, tillid og engagement er de virkningsfulde ingredienser i en pædagogik, der skaber dagtilbud af høj kvalitet for børn i udsatte positioner. Det viser et nyt forskningsprojekt fra DPU, Aarhus Universitet.

OMSORG GØR FORSKELLEN

COLOURBOX

Af MAJ JUNI

Børn i udsatte positioner er langt fra spredt jævnt ud over landets kommuner og dagtilbud. Faktisk rummer den fjerdedel af daginstitutionerne, som har flest børn i udsatte positioner, over halvdelen af den samlede gruppe børn i udsatte positioner, viser en undersøgelse lavet af FOA i 2015. Samtidig peger forskning ret entydigt på, at selv om opvækstbetingelserne i hjemmet er det mest afgørende for, hvordan børn i udsatte positioner udvikler sig, spiller det også en væsentlig rolle, hvilken pædagogisk kvalitet børnene møder i dagtilbuddene. Med de to ting in mente har forskere fra DPU, Aarhus Universitet og Aalborg Universitet netop afsluttet projektet *Virkningsfuldt pædagogisk arbejde i dagtilbud*, som er en undersøgelse af, hvad der kendetegner dagtilbud af høj kvalitet, og

som omfatter 20 danske dagtilbud i socialt belastede boligområder med mange børn i udsatte positioner.

“Hvis jeg skal pege på noget, som går på tværs af de dagtilbud, vi har undersøgt, er det, at de arbejder ud fra et omsorgspædagogisk ståsted. Det betyder, at pædagogernes primære fokus er på børns socioemotionelle trivsel og udvikling. Det skal ikke ses i modsætning til udvikling af børnenes viden og kompetencer, men i det konkrete samspil kommer omsorgen først. Og det er interessant i disse tider, hvor det ellers er læring, der står på den politiske dagorden og bliver skudt frem som noget, der fylder i hverdagen. Men pædagogerne og dagplejerne i de virkningsfulde dagtilbud, som har en relativt høj pædagogisk kvalitet og antages at give børnene gode udviklingsmuligheder, er optaget af at møde børnenes behov og skabe tryghed og trivsel her og nu. De drager, om man så må sige, omsorg for relationen i alt, hvad de gør. Det

har overrasket mig, at den vinkel har været så udtalt,” fortæller lektor Lone Svinth fra DPU, Aarhus Universitet, som er en af forskerne bag projektet.

Lone Svinth ser det både som et udtryk for, at pædagogerne værner om selve det at skabe en god barndom og et udtryk for, at læring og omsorg er tæt forbundet, og at læring forstås bredt.

“Det betyder, at der hele tiden er fokus på det relationelle. Pædagogerne tager ansvar for relationen og samspillet og møder børnene, hvor de er, uden at tromle frem med egne perspektiver eller et bestemt læringsresultat. Det er en kæmpe udfordring, for det er ikke altid, betingelserne i institutionerne er optimale i forhold at skabe det inkluderende samspil. Samtidig kræver det også, at pædagogerne igen og igen er nødt til at overskride deres eget perspektiv for at se børnenes, og det kan være uhyre vanskeligt i en travl hverdag,” siger Lone Svinth.

»Det er de bitte små nuancer i samspillet, som får en stor betydning for, hvordan barnet oplever sig selv og sin position i børnefællesskabet.«

Lone Svinth

Små nuancer stor betydning

Et eksempel fra projektet er en situation i en dagpleje, hvor nogle børn sammen med dagplejeren leger med en stor faldskærm af nylon, som de holder mellem sig. Et af børnene, Elva, er ikke helt med på legen. Hun virker frustreret og rusker voldsomt i stoffet. I stedet for at irttesætte Elva, går dagplejeren med hende, rusker faldskærmen endnu mere og siger 'Ohhh nu bliver det blæsevejr'. Det får alle børnene til at grine og intensiteten til at stige.

”Ved at gribe Elvas initiativ og gå med barnet, sørger dagplejeren for, at Elva får mulighed for at opleve, at det, hun kommer med, har en værdi og betydning i fællesskabet. Dagplejeren viser Elva, at der bliver lyttet til hende, og hun griner med sammen med de andre. Det er de bitte små nuancer i samspillet, som får en stor betydning for, hvordan barnet oplever sig selv og sin position i børnefællesskabet,” konstaterer Lone Svinth, som også kalder det kendetegnende for det pædagogiske personale, der vælger at arbejde i dagtilbud med relativt mange børn i udsatte positioner, at de er meget bevidste om deres faglighed og den betydning, de som omsorgspersoner har for børnene.

”Jeg tror i høj grad, det er det, der skaber den høje kvalitet: At de dagtilbud, vi har undersøgt, har været gode til netop at ansætte pædagogisk personale, som brænder for at gøre en forskel i børnenes liv,” siger Lone Svinth og tilføjer, at det er problematisk, hvis dagtilbud 'går og putter med' at de har en stor andel børn i udsatte positioner i stedet for at melde klart ud fx ved nyansættelser.

”Der er rigtig meget brug for pædagogisk personale, som brænder for området, og som har særlig viden i forhold til at forstå nogle af de udviklingspsykologiske mekanismer, der er i spil. Ikke mindst i forhold til, hvordan man sikrer samspillet og kvaliteten i de relationelle processer,” siger Lone Svinth.

VIRKNINGSFULDT PÆDAGOGISK ARBEJDE I DAGTILBUD

Formålet med projektet *Virkningsfuldt pædagogisk arbejde i dagtilbud* var at undersøge, hvad der skaber en høj kvalitet i dagtilbud med relativt mange børn i udsatte positioner.

Forskerne undersøgte 20 såkaldte virkningsfulde dagtilbud beliggende i 10 kommuner rundt om i landet. Kommunerne havde en relativt høj andel af dagtilbud beliggende i socialt belastede boligområder. De enkelte dagtilbud blev (med få undtagelser) udvalgt i samarbejde med forvaltningerne ud fra følgende kriterier: De er beliggende i et socialt belastet område og bliver af forvaltningen betegnet som virkningsfulde, forstået som at de har en relativt høj pædagogisk kvalitet, som antages at give børnene gode udviklingsmuligheder.

Undersøgelsen fandt sted 2017-2019 og blev gennemført af to forskere fra henholdsvis Aarhus Universitet og Aalborg Universitet. Den er finansieret af *Fremfærd Børn* under projektledelse af FOA, BUPL og KL og i samarbejde med Aarhus Universitet.

BØRN I UDSATTE POSITIONER

I projektet har forskerne opereret med et dynamisk og kontekstbestemt greb på udsathed ved at tale om 'børn i udsatte positioner' i stedet for udsatte børn. Børn i udsatte positioner er en sammensat gruppe. Det kan være børn fra familier med en svag socioøkonomisk baggrund, børn med fysisk/psykisk funktionsnedsættelse eller børn, der i bestemte situationer befinder sig uden for fællesskabet.

HVAD VIRKER?

- At pædagogen er opmærksom på alle børn og jævnligt og kontinuerligt indgår i interaktioner med det enkelte barn
- At karakteren af relationen mellem pædagog og barn er præget af nærhed, tilknytning og intersubjektivitet
- At pædagogen er lydhør og nærværende over for børnene
- At pædagogen gennem kropssprog eller ord giver udtryk for, at han/hun forstår børnenes følelser, og at pædagogen responderer på børnenes udtryk og imødekommer deres behov
- At pædagogen møder børnene med respekt og skaber en tryk stemning
- At der arbejdes med primærpædagoger, som er knyttet til en mindre gruppe af børn gennem hele deres tid i dagtilbuddet. Herved skabes stabile og tætte relationer mellem pædagoger og børn.

Kilde: *Virkningsfuldt pædagogisk arbejde i dagtilbud*

Sidder ikke i væggene

Undersøgelsen af det virkningsfulde pædagogiske arbejde i dagtilbud har ikke omfattet, hvilken betydning personalets uddannelsesniveau har, men Lone Svinth peger på, at arbejdet med trivsel og omsorg er noget, der ligger inden for den professionelle sfære som en del af kernefagligheden, selv om det i de konkrete udmøntninger er personbåret.

”Jeg så gerne, at når vi gik ud i dagtilbud med en høj andel af børn i udsatte positioner, så kunne alle børn rummes i inkluderende samspil, men det er ikke sådan, det forholder sig i virkeligheden. Det er tankevækkende, at der på nogle stuer er en relativt stor spredning i kvaliteten af det pædagogiske samspil. Jeg kunne godt tænkt mig, at der i højere grad blev arbejdet med pædagogisk refleksion og faglig nysgerrighed på stuerne. Det er ikke noget, der sidder i væggene, det er meget personbåret. Nogle ansatte gør det, andre ikke,” siger Lone Svinth og peger på, at lederne har en afgørende rolle i forhold til at skabe fælles værdier og få adresseret spørgsmålet om, hvordan de pædagogiske rammer skal være.

Samtidig er ressourcespørgsmålet også på banen – normeringerne tæller. Men de gør det ikke alene, understreger hun.

”Det handler i høj grad om, at de relationelle betingelser er på plads. Om normer og værdier samt et fagligt og menneskeligt set rigt personale, der forstår betydning af de øjeblikke, hvor man møder barnet, rummer barnets situation og igen og igen byder det velkommen i fællesskabet. Det kræver en høj grad af pædagogisk selvindsigt og forståelse af, hvor vigtigt det pædagogiske arbejde er. Men det kræver også en dygtig ledelse og forvaltning – det er er ikke noget, du kan eller skal stå alene med som pædagog eller dagplejer.” ■

Læs mere:

Find rapporten på dpu.au.dk/viden/vuggestuer-boernehaver-og-dagleje

C. Ringsmose, L. Svinth: *Virkningsfuldt pædagogisk arbejde i dagtilbud*. DPU, Aarhus Universitet, 2019.

LONE SVINTH er lektor i pædagogisk psykologi på DPU, Aarhus Universitet. Hendes forskningsmæssige fokus er voksen-barn samspil og relationer i dagtilbud, hvor hun med udgangspunkt i et sociokulturelt perspektiv undersøger børns deltagelsesmuligheder i samspil med det pædagogiske personale. Hun underviser på Kandidatuddannelsen i pædagogisk psykologi på DPU, Aarhus Universitet.

NYE BØGER

Nye bøger modtaget på redaktionen

BÆREDYGTIG UNDERVISNING

Suna Christensen

I skolen skal børn lære verden at kende. Ved at arbejde praktisk i alle fag erfarer de, at deres handlinger er nært forbundne med virkeligheden uden for klasseværelset. Det er med til at gøre undervisningen meningsfuld. For når lærere opløser skel mellem teori og praksis, kultur og natur, bliver undervisningen bæredygtig. AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

SOCIAL- OG SPECIALPÆDAGOGIK I PÆDAGOGUDDANNELSEN

Tim Vikør Andersen (red.)

Social- og specialpædagogik er i fokus i disse år – som praksis- og professionsfelt, som vidensfelt og som uddannelsesfelt. Fokus i bogen er bl.a. på, hvad der kendetegner denne særlige form for pædagogik. Hvad kan social- og specialpædagogikken bruges til? Hvem retter den sig imod? Hvordan skal den udføres i praksis? Og hvordan uddanner man til den? HANS REITZELS FORLAG

VUGGESTUELIV

Thomas Gitz-Johansen

Denne bog bringer læseren tæt på livet i en vuggestue blandt en gruppe 0-2 årige og det pædagogiske personale. For et vuggestuebarn kan det være en stor udfordring at skulle være i institution fem dage om ugen i godt otte timer dagligt. Så hvordan har børn i vuggestuen det egentlig? Hvordan tager de voksne i vuggestuen sig af børnenes overgang fra hjem til institution? Hvordan drager personalet omsorg for børnenes psykologiske og følelsesmæssige behov? Og hvad betyder rammerne for dette omsorgsarbejde for børnenes og de voksnes trivsel i hverdagen? SAMFUNDSLITTERATUR

VERDENS BEDSTE LÆRER

Kasper Myding, Casper Rongsted og Rasmus Schiellerup

En række undersøgelser bekræfter, at eleverne i den danske grundskole er fagligt dygtige, og de trives i skolen. Det skyldes i høj grad dygtige lærere, skolepædagoger og skole-

ledere. Derfor skal skolerne bygge videre på deres viden og erfaringer med det, som fungerer i praksis. Bogen bygger bro mellem forskning og den daglige undervisning og giver på den måde inspiration til praksis. Bogen præsenterer Kompetencehullet, som giver et 360 graders overblik, så læreren selv kan undersøge og udvikle sin undervisning. DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

MOBBEMØNSTRE OG MAGTKAMPE

Stine Kaplan Jørgensen

Nyere forskning peger på, at mobning ikke er et spørgsmål om enkelte børn og deres personligheder, men om sociale processer og komplekse gruppedynamikker i en destruktiv kultur. Det gør ikke lærernes og pædagogernes arbejde med at forebygge og håndtere mobning lettere. For hvad skal man holde øje med, når man skal gennemskue en destruktiv kultur? Og hvordan kan man gribe ind i gruppedynamikkerne, så det reelt gør en forskel? Bogen giver en introduktion til, hvordan mobning som fænomen kan forstås, samt en indsigt i, hvordan hyppigt anvendte tiltag mod mobning, som fx gruppesamtaler eller 'den gode stol', undertiden kan virke stik mod hensigten. HANS REITZELS FORLAG

TÆNK HØJT MED DINE ELEVER

Peter Worley

Denne bog har som mål at få eleverne til at tænke og diskutere legende og åbent i klassen. Der skal tales fordomsfrit om filosofiske emner frem for blot at give de svar, eleverne tror, læreren vil høre. Bogens 25 sessioner har hver sin historie med tilhørende spørgsmål, der kan bruges som indslag i fagundervisningen eller i sammenhængende forløb og på tværs af fag. Den filosofiske og didaktiske baggrundsviden får læreren i bogens indledende del. AKADEMISK FORLAG

LÆRINGSGLEMSEL

Lene Tanggaard

Ifølge denne bog har vi efterhånden indrettet vores daginstitutioner, skoler, uddannelser og alle former for vejledning på en sådan måde, at både børn, unge og undervisere gennem rigid målstyring, overdimensioneret selvmonitorering og refleksion over egne læreprocesser

kløjs i at lære og i at undervise. Derfor har vi ifølge forfatteren brug for læringsglemsel. Vi skal nogle gange glemme for at kunne lære. KLIM

EVENTYRVÆRKSTED – Lær at fortælle kreativt for børn

Anette Willhjeml Jahm

Denne inspirationsbog skal skabe fortælleglæde og engagement i det pædagogiske arbejde i dagtilbud og indskoling. Bogen giver idéer til at opbygge et eventyrværksted med forskellige læringsrum, der involverer samtlige læringsplanemaer. Børnene inviteres ind i eventyrets univers ved at lade dem være medskabere gennem billedkunst, dramatik, sang, teatersanglege, eventyrmassage, sanslege og meget mere. Der arbejdes ud fra lystprincippet, hvor der vælges eventyr og værkstedsaktiviteter ud fra ren og skær lyst. DANSK PÆDAGOGISK FORUM

FRA INDTRYK TIL UDTRYK – Billedsprog og traditioner for børn

Merete Zoffmann

Børn lærer verden at kende gennem sanseoplevelser. Oplevelserne giver næring til fantasien, og i den kreative proces omskaber børnene deres indtryk til æstetiske udtryk. Gennem tegning, maling og formning fortæller børn, hvad der optager dem. Ligesom andre sprog er billedsproget noget, der skal læres. Først skal nogen fortælle og vise børnene, hvordan de kan gøre, og bagefter kan de selv prøve kræfter med materialer og teknikker. Bogen giver både en teoretisk introduktion til kreativt værkstedsarbejde og forslag til en række praktiske aktiviteter til børnehave og indskoling. Aktiviteterne er inddelt efter niveau og årets traditioner, som kan inddrages året rundt. FRYDENLUND

LÆSEGUIDEN

Lis Pöhler

Når man som dansk lærer skal understøtte og løfte elevers læse- og skrivefærdigheder, kræver det viden om undervisning i læsning og skrivning, men også en viden om elevernes kognitive forudsætninger, almenviden, personlige forudsætninger og sprogforståelse. Denne bog giver læreren idéer og metoder til at medtænke disse elevkompetencer i sin

A

tilrettelæggelse af læse- og skriveundervisningen. Et centralt element i bogen er en værktøjskasse, der giver redskaber til at iagttage eleverne og til at gennemføre nogle af bogens idéer til undervisning.

AKADEMISK FORLAG

ANERKENDEDE KOMMUNIKATION*Lanneia Meldgaard*

Denne bog er en vejviser i anerkendende kommunikation. Ved hjælp af tre principper giver den læseren redskaber til at kommunikere med anerkendelse og empati, især i arbejdet med børn og unge. Bogen forholder sig til det grundlæggende menneskelige behov for at blive set, hørt og anerkendt af dem, vi indgår i relationer med, idet det er gennem andres bekræftelse og anerkendelse, vi kan etablere et forhold til os selv og udvikle integritet.

FRYDENLUND

UD I NATUREN – IND I FÆLLES-SKABET*Eva Skytte m.fl.*

Bogen skal give et indblik i naturso- ciale indsatser og er tænkt som en guide til, hvordan man som frivillig eller fagperson selv kan arbejde med natursoziale indsatser. Antologiens første del indeholder korte og letlæste beskrivelser af de teorier, metoder og begreber, som naturso- ciale indsatser bygger på. Anden del består af selve guiden med praktiske tips og tricks til at planlægge og gennemføre aktiviteter og forslag til, hvad man kan foretage sig året rundt i det fri.

AKADEMISK FORLAG

MÅ JEG SKRIVE MIG SELV IND?*Thomas Dam og Anja Madsen Kvols*

Bogen tager et opgør med profes- sionsuddannelsernes eksisterende fokus på de objektive undersøgelser.

B

Forfatterne beskriver og begrundet den autoetnografiske metode og viser, hvordan den kan bruges af lærer-, pædagog- og socialrådgiver- studerende, så det er videnskabeligt redeligt. Med autoetnografien kan den studerende både bedrive viden- skab og trække på egne erfaringer, lyst og ulyst, sympatier og antipatier. De bliver nemlig relevante for at forstå, hvorfor man handler, som man gør, når man arbejder med mennesker.

FRYDENLUND

ANVENDELSE AF FORSKNINGSBA- SERET VIDEN I SKOLEN*Terje Ogden*

Der bruges mange ressourcer på udviklings- og forskningsprojekter i skolen, som har potentiale til at for- bedre skolens praksis for elever og de professionelle. Ofte viser det sig desværre, at projekterne ikke får den ønskede effekt på sigt, og at den viden, der genereres i forskningen, ikke anvendes i skolen. Der synes altså at være et gab mellem praksis og forskning. Øget brug af forsk- ningsbaseret viden i skolen forud- sætter, at den opleves som forståelig og relevant, og det har denne bog til hensigt at gøre noget ved. Her be- skrives, hvad der forskes i i skolever- denen, og hvordan skoler og lærere med fordel kan anvende forsknings- baseret viden i deres arbejde.

DAFOLO

ULIGHED, FATTIGDOM OG SO- CIALE PROBLEMER*Morten Ejrnæs*

Ulighed, fattigdom og sociale pro- blemer har stor betydning for børn i udsatte positioner, og selv om pro- blemerne knytter sig til livet uden for skolen, rækker konsekvenserne heraf langt ind i skolen, og derfor har læ- rere, pædagoger og ledere brug for viden herom. Der hersker en række

C

fordomme eller myter om, hvordan fattigdom, sociale problemer og ulighed opstår og vedligeholdes, fx at 'social arv', 'ghettoopvækst' eller 'forældre på kontanthjælp' forudbe- stemmer børns livsforløb. Relevant samfundsvidenskabelig viden kan både udrydde sådanne myter og fordomme, der skader det daglige arbejde, og give en indsigt, der gør pædagoger og lærere i stand til at reflektere over, hvordan man kan or- ganisere skolelivet og tilrettelægge og gennemføre undervisning på en måde, så vanskeligt stillede elever får bedre mulighed for at udvikle sig fagligt og trives socialt i folkeskolen.

DAFOLO

DANNELSE OG DIGITAL KULTUR*Kirsten Dal Wellendorph (red.)*

Bogen giver et flerfagligt blik på, hvordan man som pædagog, læ- rer eller underviser kan bidrage til børn, elever og studerendes digitale dannelse og fremfærd på digitale medier. Forfatterne giver et overblik over fænomenerne dannelse, læring og socialt samvær i den digitale verden. Bogens kapitler handler om: Dannelse i det 21. århundrede, tilstedeværelse som baggrund for indflydelse, dannelse og digitalise- ring af klasserummet, det digitale og analoge hånd i hånd, sundhed og digitale medier samt digitale fælles- skaber på godt og ondt.

FRYDENLUND

BØRN OG SKRIVEGLÆDE*Christina Englund*

Forfatteren har udviklet en række skriveøvelser og opgaver, som hun bruger på skrivehold for børn i alde- ren 7 til 17 år. Bogen giver idéer til, hvordan man kan arbejde med fikti- onsskrivning – også med børn, der er mindre skriftstærke. Øvelserne hand- ler om at finde ind til den grundlæg- gende begejstring for at finde på

og udtrykke sig gennem ord. Øvelser og overvejelser er primært tilpasset børn mellem 10 og 13 år, men bogen rummer også konkrete forløb for de 7-10-årige og de 13-17-årige.

AKADEMISK FORLAG

KORT OG GODT OM KONFLIKTER OG LOW AROUSAL*Bo Hejlskov Elvén*

Low arousal bygger på etiske princip- per og et humanistisk menneskesyn. Det er en pædagogisk tilgang, der lægger vægt på retten til selvbe- stemmelse og respektfuld behandling uanset alder og funktionsniveau. Her går man ud fra, at alle mennesker gør, hvad de kan for at opføre sig ordentligt og bevare selvkontrollen. Men stiller vi for store krav, opstår der let konflikter. Bogen giver viden om konflikthåndtering, og om hvordan man evaluerer situationen og ændrer tilgangen. Bogens cases, råd og små opgaver giver low arousal-baserede strategier til konflikthåndtering.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

TIDSSKRIFTER**PÆDAGOGISK PSYKOLOGISK TIDSSKRIFT**

Nr. 6, 2018: Har skolen køn?

KVAN – Tidsskrift for læreruddan- nelse og skole

Nr. 112, december 2018:

Tema: Bevægelse i skolen

DANSK PÆDAGOGISK TIDSSKRIFT

Nr. 4, december 2018:

Tema: Frivillighed og velfærdsarbejde

TIDSSKRIFT FOR ARBEJDSLIV

Nr. 4, december 2018:

Tema: Et datastyret arbejdsliv – må- ling som praksis

SUNDHEDSPLEJERSKEN ER NØGLEN TIL DE UDSATTE FAMILIER

Vi skal holde fast i den effektive tidlige indsats, som sundhedsplejen sætter i gang – også når det udsatte barn starter i vuggestue. Der er brug for et stærkere og mere fokuseret tværfagligt samarbejde mellem sundhedsplejen og pædagogerne i vuggestuen.

Et lille spædbarn vil allerhelst være i favnen på sin mor. Men den favn kan være mere eller mindre tryk. For det osrer ikke nødvendigvis af omsorg og trygge rammer i alle spædbørns liv uden for livmoderen. Moren er måske alene med barnet, ung, uden uddannelse, uden overskud, uden job og bosat i et social boligbyggeri. Og faren, han er væk.

En instans kan dog gøre en positiv forskel på det helt tidlige stadie i barnets liv – nemlig sundhedsplejen, der siden 1937 har spillet en væsentlig rolle i alle nybagte familiers liv. Det stiller sundhedsplejen i en unik position i forhold til den tidlige opsporing af børns mistrivsel. Særligt fordi sundhedsplejersker er vellidte. Sundhedsplejens indsats har ikke alene en afgørende betydning for de udsatte børns sundhed, men rummer samtidig unikke muligheder for at skabe en respekt- og tillidsfuld kontakt til mennesker, der ellers blot er et sagsnummer i systemet, og som risikerer at skabe endnu et sagsnummer – det lille barn.

Faktisk starter indsatsen allerede før, barnet er født: Er man i 'systemet' registreret som en socialt udsat person eller familie, så kan man i dag få tilbudt besøg af sundhedsplejen allerede under graviditeten. Det fortæller Kirsten Elisa Petersen, der er lektor på DPU, Aarhus Universitet. Hun forsker i sundhedsplejens særlige potentiale i forhold til at nå de udsatte familier.

”I de udsatte familier er indsatsen rettet lige så meget mod forældrene som mod barnet. Det er altså også en social indsats. Og sundhedsplejerskerne er som oftest vellidte blandt familierne. De har en helt særlig position og har sjældent problemer med at komme ind i hjemmet. Og så har de den fordel, at de gennem hjemmebesøg får kendskab til hele familien,” fortæller Kirsten Elisa Petersen, der står bag en række forskningsprojekter og flere rapporter om sundhedsplejens betydning i arbejdet med små udsatte børn og deres familier – særligt når familierne bor i de såkaldte ghettoområder.

Men hvad vil det sige at være udsat i sundhedsplejens optik? Hvem er de udsatte familier – der i mange tilfælde blot består af en mor og en hel del børn? Kirsten Elisa Petersen skitserer forskellige typer af udsathed, som især er indkredset gennem interview og spørgeskemaundersøgelser med sundhedsplejen.

Mor uden overskud

I sin forskning har hun især beskæftiget sig

»I de udsatte familier er indsatsen rettet lige så meget mod forældrene som mod barnet. Det er altså også en social indsats. Og sundhedsplejerskerne er som oftest vellidte blandt familierne. De har en helt særlig position og har sjældent problemer med at komme ind i hjemmet.«

Kirsten Elisa Petersen

med den såkaldte strukturelle udsathed, der er defineret i forhold til forældrenes manglende tilknytning til arbejdsmarkedet, lavt uddannelsesniveau, fattigdom og for nogle også en tung social arv i form af kaotisk opvækst. Her træder de udsatte livsforhold frem hos moderen, og de kan få betydning for hendes fokus og overskud til at tage vare på det lille spædbarn og barnets trivsel og udvikling.

Som en sundhedsplejerske, der arbejder i et af de udsatte boligområder i København, fortæller i et af Kirsten Elisa Petersens fokusgruppeinterview, så forstår hun godt, at nogle af disse mødre ikke magter opgaven.

Ja, altså en mor med fire børn, der bor i dette byggeri (udsat boligområde, red.), og som stort set aldrig har penge nok til at forsørge sig selv og sine børn. Hun er ofte alene med børnene og har heller ikke overskud til at forholde sig til søvn, mad og generel omsorg for børnene.

Der er ofte mange fædre i spil i disse familier, men de er alle mere eller mindre fraværende. Uproblematisk er det sjældent. Mødrene er permanent trætte og uden overskud til at strukturere hverdagen og sætte rammer for deres børn. Derfor er sundhedsplejens indsats særligt koncentreret om at hjælpe de udsatte mødre med at sætte nogle rammer for hverdagen. Samtidig slås nogle af disse kvinder også med psykisk sygdom, viser en anden af Kirsten Elisa Petersens undersøgelser, som har haft fokus på helt unge udsatte mødre og deres små børns trivsel og udvikling.

”Nogle af mødrene fortæller, at de har fået mange diagnoser i deres ungdom og har

FLERE FAMILIERETTEDE INDSATSER

33.258

BØRN OG UNGE modtog i 2017 såkaldt familierettet støtte, dvs. indsatser rettet mod hele familien. Det er en stigning på 4,7 procent fra 2016 til 2017.

5.117

BØRN MELLEM 0 OG 5 ÅR får familierettet støtte. Familiebehandling er den mest anvendte støtte, som tilbydes familier, hvor et barn mistrives, og hvor forældrene vurderes til at have tilstrækkelige ressourcer til at få glæde af forløbet.

53.066

BØRN OG UNGE MELLEM 0 OG 22 ÅR blev i 2017 registreret som udsatte. Dvs., de modtog mindst én social støtteforanstaltning fra kommunen. Det svarer til 3,5 procent af alle 0-22-årige i Danmark, hvilket er en stigning på 3 procent i forhold til 2017. Stigningen skyldes stigningen i familierettede indsatser.

Kilde: Danmarks Statistik, december 2018 og september 2017

været anbragt og har dårlige erfaringer med det sociale system. Men det er vigtig for dem at stifte familie og bevise, at det kan de godt klare – og at de kan gøre det bedre end deres egne forældre. Men de har brug for støtte og vejledning fra sundhedsplejen, som de lukker ind i deres liv og har tillid til, og som de gerne tager imod råd og vejledning fra,” fortæller hun.

Hjem uden legetøj

Der er også den form for udsathed, Kirsten Elisa Petersen betegner som en kulturelt betinget udsathed, og som i hendes forskningsprojekt er indkredset gennem sundhedsplejerskernes arbejde i de såkaldte ghetto-områder. Den optræder, når der fx står et arabisk, pakistansk eller somalisk navn på døren. Sundhedsplejen er en instans, mange af familierne typisk ikke kender fra deres hjemlande. Derfor kræver det ofte en del forberedende arbejde fra sundhedsplejens side overhovedet at blive lukket ind i hjemmet.

“Sundhedsplejerskerne i de såkaldte udsatte boligområder bruger meget af deres tid på opsøgende arbejde i forhold til familier, der takker nej til besøg. De sender breve, ringer – også på døren – de lægger kontaktkort i postkassen osv. Når de så endelig bliver lukket ind, så forsøger de først og fremmest at skabe en god og tillidsfuld relation til mødrene,” fortæller Kirsten Elisa Petersen og understreger, at sundhedsplejerskerne ikke vurderer alle etniske minoritetsfamilier som udsatte, langtfra, men at de har erfaringer med, at udsathed hos nogle etniske minoritetsfamilier træder frem på en måde, der kræver særlige sundhedsfaglige indsatser.

“Flere af de sundhedsplejersker, der er interviewet til mine forskningsprojekter, peger på, at i minoritetsetniske familier har mødrene en rigtig god kontakt til deres helt små spædbørn. Der er nærhed. Problemet kan opstå, når barnet er omkring otte måneder og kræver mere end blot den basale omsorg. Her ser sundhedsplejen desværre ofte eksempler på, at børnene er voldsomt understimulerede læringsmæssigt og kognitivt.”

En sundhedsplejerske fortæller i et fokusgruppeinterview om hjem, hvor børnene stort set overlades til sig selv uden legetøj, bøger eller aktiviteter:

Man kommer ind i et hjem, og der er ingenting, vel. Der er meget pænt og rent, slet ikke noget der, men der er intet legetøj, og barnet har intet at foretage sig...

Derfor arbejder sundhedsplejen i nogle kommuner målrettet med mødre med anden etnisk baggrund end dansk bl.a. i særlige mødregrupper, der er faciliteret af en eller flere sundhedsplejersker, der får hjælp af tolke. Sammenkomsterne foregår i sundhedshuse frem for i de private hjem, og de har et stærkt fokus på at hjælpe mødre med at opnå viden om det danske samfund i almindelighed og om betydningen af, at børn kommer i dagtilbud, så de får lært det danske sprog og får legekammerater. Kirsten Elisa Petersen har på sit feltarbejde bl.a. fulgt en sådan mødre-

»Sundhedsplejen arbejder i høj grad med inklusionsfremmende indsatser rettet mod etniske minoritetsmødre og deres små børn – særligt i betoningen af, hvor vigtigt det er, at de små børn kommer i dagtilbud, lærer det danske sprog og får legekammerater.«

Kirsten Elisa Petersen

gruppe for etniske minoritetsmødre og deres små børn, gennem et år. Derigennem fik hun indsigt i, at mødrene var meget glade for mødregruppen og havde stor tillid til sundhedsplejerskerne og deres faglige viden.

“De fleste af de minoritetsetniske kvinder, der møder op, får meget ud af det. Flere af mødrene oplever det som undervisning og ser sundhedsplejen som eksperter på børns trivsel og udvikling. Der bliver lyttet, spurgt ind og taget imod råd og vejledning. Men for nogle af mødrene er det i høj grad også et spørgsmål om at lære dem en helt ny kultur i forhold til det at være forældre – herunder at børn skal stimuleres, både socialt og kognitivt, allerede fra de er helt små,” fortæller Kirsten Elisa Petersen.

Og så handler det også om at få kvinderne og deres små børn ud af hjemmet og skabe stærke lokale fællesskaber med andre mødre.

“Man kan sige, at sundhedsplejen i høj grad arbejder med inklusionsfremmende indsatser rettet mod etniske minoritetsmødre og deres små børn – særligt i betoningen af, hvor vigtigt det er, at de små børn kommer i dagtilbud, lærer det danske sprog og får legekammerater.”

Veluddannet og udsat

En helt anden type mødre, som sundhedsplejen møder, er de kvinder, der udmærket kender til sundhedsplejen, og som er meget modtagelige for råd og vejledning og ikke tøver med selv at opsøge sundhedsplejersken og ringe, hvis fx barnets afføring skifter kulør, eller hvis barnet ikke vil sove. Nogle af

disse familier kan være ‘familier i hovedet’, som sundhedsplejen betegner det, med en tendens til at overkomplicere forhold omkring barnet. Denne gruppe rummer ofte de ressourcestærke og veluddannede familier.

I forskningsprojektet *Betydningen af sundhedsplejens ekstra tilrettelagte indsatser for små børn og deres forældre* (Kirsten Elisa Petersen m.fl., 2018) har Kirsten Elisa Petersen set på, hvilken betydning ekstra besøg fra sundhedsplejersken har, ikke blot for familier der befinder sig i udsatte positioner, dem er der selvfølgelig særligt blik for, men indsatsen favner også mødre og spædbørn, der i udgangspunktet ikke er udsatte. Det viste sig da også, at alle ‘typer’ mødre har gavn af de ekstra besøg uanset hvilken socialklasse, de tilhører.

“I forhold til de ressourcestærke, veluddannede mødre består indsatsen i at give vejledning og støtte, til hvordan de kan slippe kontrollen og slappe mere af i rollen som mødre og acceptere, at tingene ikke altid går helt som planlagt – for det gør det jo sjældent, når man har med et lille barn at gøre.”

Det er dog, understreger hun, sjældent disse mødre, der på den lange bane er i risiko for ikke at kunne give deres barn en tryk og omsorgsfuld opvækst. Disse mødre – og absolut også fædre – har ofte et stærkt socialt netværk og adgang til mange private ressourcer, som kan sættes ind og skabe ro og tryk hos familien og afhjælpe hverdagens udfordringer. Sundhedsplejens arbejde har derfor i disse familier en betydning i forhold til at hjælpe forældrene til at tro på, at de gør det rigtige, at de gør det godt nok, og at deres lille barn har det godt.

Mangefaglig indsats i Aarhus

Netop med det afsæt, at udsathed som nybagt mor og far kan tage mange former, har man i Aarhus Kommune rakt ud efter nybakte familier gennem en flerfaglig indsats. *Familieiværksætterne* er en indsats, der starter allerede før, barnet bliver født, og som retter sig mod alle nybakte forældre – uanset alder og social baggrund.

“Man kan ikke se, hvem der er den psykisk sårbare mor blot ved at kigge på uddannelse og indkomst. De sårbare sind findes i alle sociale lag. Og dem forsøger vi at støtte med indsatsen,” siger Marianne Simonsen, der er professor i økonomi ved TrykFondens Børneforskningscenter under Aarhus Universitet og projektleder på *Familieiværksætterne*.

Indsatsen er en gruppeindsats med ca. 2.000 deltagende par. Der er to møder før fødslen og ti møder efter fødslen. Indsatsen

Kirsten Elisa Petersens forskning peger på, at alle 'typer' mødre har gavn af de ekstra besøg fra sundhedsplejen, uanset hvilken socialklasse, de tilhører.

er forankret i sundhedsplejen, så det foregår i deres lokaler, ligesom det er sundhedsplejen, der faciliterer møderne. De andre fagligheder er så koblet på afhængig af, hvilket tema der bliver taget op. Temaerne, før barnet kommer til verden, dækker over familiens økonomi, fødslen, amning og det lille spædbarns behov. Senere er der bl.a. fokus på parforholdet, der som bekendt kommer på en prøve, når man bliver forældre. Fagfolkene, som underviser på mødegangene, tæller derfor bankrådgivere, der rådgiver om privatøkonomi i børnefamilier en marte meo-ekspert, der præsenterer metoder til, hvordan man kan skabe anerkendende og udviklende kommunikation mellem forældre og børn. Der er også oplæg fra en psykoterapeut og en psykolog, der bl.a. taler om udfordringer og dynamik i parforholdet. Senere i forløbet møder parrene en ekspert på sprogudvikling og en tandlæge, der vejleder i, hvordan man bedst passer på barnets tænder. Og når tiden er inde til vuggestue- eller dagplejstart, kommer der også en pædagog og taler om den fase i familiens liv. Indsatsen retter sig både mod mor og far, derfor ligger møderne om eftermiddagen, så far og/eller mor – kan nå hjem fra arbejde. Forskernes opgaver består i at måle på, hvor trykke forældrene er i deres nye forælderrolle.

“Hvordan trives de med det nye liv som familie? Her kigger vi bl.a. på, hvor stressede forældrene føler sig, og hvor gode de er til at samarbejde som forældre,” siger Marianne

Simonsen og fortæller, at de samtidig bruger registerdata til at måle, hvor ofte deltagerne går til læge, og hvor mange besøg de får af sundhedsplejen i hjemmet.

Men de har også blik for barnets højde og vægt og på dets socio-emotionelle trivsel.

“Derfor spørger vi ind til, hvordan barnet reagerer i forskellige situationer. Det sker via et spørgeskema, hvor spørgsmålene går på barnets udviklingsmæssige fremskridt og bl.a. dækker kommunikation, grov- og finmotorik, personlig og social udvikling.”

Det er alt sammen noget, der foregår på den korte bane – barnets første 15 måneder. Så slipper kommunerne umiddelbart familierne; men det gør forskerne ikke, for resultaterne er sammenkoblet med registerdata fra Danmarks Statistik, hvilket giver mulighed for at følge forældre såvel som børn over en længere periode.

“Man kan forestille sig, at indsatsens effekt først viser sig senere i livet – både for forældre og børn. Er man fx mere tilbøjelig til at blive sammen som par, hvis man har været indsatsen igennem? Gavner indsatsen barnets kognitive udvikling, også på sigt, så det klarer sig godt i skolen? Det er jo sådanne langtidseffekter mit forskningsteam af økonomer og jeg især er interesseret i at følge,” forklarer Marianne Simonsen og tilføjer, at hvis denne indsats gør en positiv forskel for familien – og ikke mindst for barnet – så er Aarhus Kommune sluppet relativt billigt. De poster kun 5.000 kr. i indsatsen pr. deltagende par.

FAMILIEIVÆRKSÆTTERNE – ET FORSKNINGSPROJEKT FRA TRYGFONDENS BØRNEFORSKNINGSCENTER.

Familieiværksætterforløbet varer halvandet år og indeholder 12 mødegange med andre førstegangsførelse og en sundhedsplejerske, der fra gang til gang suppleres af forskellige faglige undervisere som eksempelvis psykologer, pædagoger og bankrådgivere. Underviserne vil gennem oplæg belyse konkrete emner og temaer, fx sprogudvikling, spisevaner og finansiell styring.

Hensigten med Familieiværksætterne er at undersøge, om den information, støtte og det netværk, som de deltagende forældre får i forløbet, kan forbedre deres egen og barnets udvikling, trivsel og sundhed, deres involvering i og relation til barnet og til hinanden som forældre.

Udvælgelsen af deltagerne sker gennem lodtrækning. Halvdelen af forældrene vil, ud over den almindelige fødselsforberedelse og individuelle konsultationer hos jordemoder, egen læge og sundhedsplejerske, også blive tilbudt Familieiværksætterprogrammet. Den anden halvdel tilbydes udelukkende almindelig praksis såsom standard fødselsforberedelse og de individuelle konsultationer. Ved at følge deltagerne over tid kan man se evt. langtidseffekter af indsatsen. I alt deltager ca. 2.000 par.

Indsatsen henter inspiration fra Sverige. En variant af indsatsen er introduceret i Danmark af Center for Socialt Ansvar, men det konkrete tilbud er tilpasset af Aarhus Kommune. Forskere fra TrygFondens Børneforskningscenter har derpå designet forskningsprojektet og evalueringen.

Dataindsamlingen er kvantitativ og sker gennem spørgeskemaer, der udfyldes af forældrene – både mor og far. Disse data suppleres med data om barnet fra sundhedsplejens administrative system. Al data korrigeres for socioøkonomiske faktorer. Forskerne er lige nu i færd med at samle resultaterne og ser bl.a. på mønstre og sammenhænge i besvarelsene. De forventer at have resultaterne klar i løbet af 2019.

Læs mere på childresearch.au.dk

»Teoretisk set kan kommunen spare penge, hvis det betyder, at barnet får en mere tryk opvækst og på sigt vælger at tage en uddannelse, få et velbetalt arbejde og betale sin skat til statskassen.«

Marianne Simonsen

“Teoretisk set kan kommunen spare penge, hvis det betyder, at barnet får en mere tryk opvækst og på sigt vælger at tage en uddannelse, få et velbetalt arbejde og betale sin skat til statskassen,” argumenterer Marianne Simonsen.

Brug for fokuseret tværfagligt samarbejde

Formålet med *Familieiværksætterne* er at få flere fagligheder i spil i den tidlige indsats. Ligesom Kirsten Elisa Petersen ser Marianne Simonsen dog et voksende behov for at etablere reelle tværfaglige samarbejder omkring familieindsatser.

For Kirsten Elisa Petersen er noget af det vigtigste at få skabt et længerevarende og prioriteret tværfagligt samarbejde mellem det pædagogiske personale i institutionerne og sundhedsplejen. Et samarbejde, der fokuserer på det enkelte barns udvikling og samtidig har en fod inden for hos familierne – det gælder selvfølgelig særligt de udsatte familier. Mange kommuner arbejder allerede med forskellige typer af indsatser, men der er behov for at udvikle indsatserne endnu mere. For vuggestuen – og dermed pædagerne – har ikke nødvendigvis tiden og ressourcerne til at arbejde særskilt og tilrettelagt med de små udsatte børn.

“Problemet er, at der ikke altid er ressourcer nok til at tage godt nok hånd om de udsatte børn og skabe tillidsrelationer til forældrene, slet ikke hvis der er mange udsatte børn, og normeringerne forbliver på samme lave niveau, som vi ser i nogle institutioner,” siger Kirsten Elisa Petersen.

Hun anbefaler derfor, at kommunerne sikrer, at der bliver prioriteret tid og ressourcer til et reelt tværfagligt samarbejde mellem sundhedsplejen og det pædagogiske personale i institutionerne, sådan at viden – særligt om de udsatte børn – ikke går tabt. Det kan fx ske gennem en såkaldt overleverings-samtale, hvor sundhedsplejerske, forældre og pædagog sidder sammen og taler om barnets behov og udfordringer. Netop denne overleveringssamtale udgjorde et væsentligt element i en af de indsatser, hun som forsker har været involveret i (*Betydningen af sundhedsplejens ekstra tilrettelagte indsatser for små børn og deres forældre*, Kirsten Elisa Petersen m.fl., 2018).

Desværre er der langt fra forskningens anbefalinger til virkeligheden ude i de travle institutioner, hvor det kan være svært for det pædagogiske personale at finde tiden til den ekstra indsats i en presset hverdag – selv når de deltager i et forskningsprojekt – for det betyder jo, at der går tid fra de andre børn. Men det er brandærgeligt at misse den mulighed, mener Kirsten Elisa Petersen.

“Jeg er simpelthen bange for, at vi forspilder chancen for at etablere en solid, tidlig indsats, hvis ikke vi får et særligt dedikeret blik på denne overlevering fra sundhedsplejen til det pædagogiske personale i vuggestuen. Der er risiko for, at sundhedsplejens effektive arbejde falder på gulvet, i og med der ikke er tilstrækkeligt med ressourcer i vuggestuens pædagogiske praksis til at udvikle og fastholde den tidlige indsats, som sundhedsplejen sætter i gang.” ■

COLLORBOX

Læs mere:

Kirsten Elisa Petersen og Lars Ladefoged: Sundhedsplejens indsatser og betydning i arbejdet med små udsatte børn og familier – forsknings- og vidensopsamling. DPU, Aarhus Universitet, 2015

Kirsten Elisa Petersen og Kornelia Kraglund: Unge udsatte mødre og deres små børn. DPU, Aarhus Universitet, 2018

Kirsten Elisa Petersen, Kornelia Kraglund og Lars Ladefoged: Betydningen af sundhedsplejens ekstra tilrettelagte indsatser for små børn og deres forældre. DPU, Aarhus Universitet, 2018

Find rapporterne på: dpu.au.dk/viden/socialt-udsatte-boern-og-foraeldre

Kirsten Elisa Petersen: Etniske minoritetsbørn og deres mødre – sundhedsplejens arbejde med inklusionsfremmende indsatser. I: K.E. Petersen og J.H. Hansen (red.) Inklusion og eksklusion – en grundbog. Hans Reitzels Forlag, 2019

KIRSTEN ELISA PETERSEN er lektor i pædagogisk psykologi på DPU, Aarhus Universitet. Hun forsker især i udsatte børn, udsatte unge og deres familier, deres hverdagsliv, trivsel og udvikling samt forebyggende indsatser i velfærdsstaten. Hun underviser på Kandidatuddannelsen i pædagogisk psykologi på DPU, Aarhus Universitet.

MARIANNE SIMONSEN er professor i økonomi ved Trygfondens Børneforskningscenter, Aarhus Universitet. Hun forsker i familieøkonomi, uddannelsesøkonomi og sundhedsøkonomi.

KALENDER

SE ALLE ARRANGEMENTER PÅ
dpu.au.dk/aktuelt

MARTS

14. MARTS

RETHINKING INCLUSION AND COLLABORATION AS A PATHWAY TO INCLUSIVE SCHOOL DEVELOPMENT
Researchers from the 'Approaching Inclusion' project invite colleagues and collaborative partners to participate in a one-day conference focusing on inclusive school development with professor Suzanne Carrington, Queensland University of Technology, and professor Julie Allan, University of Birmingham as keynote speakers.

Venue: Danish School of Education, Tuborgvej 164, 2400 Copenhagen
Price: 1.250 kr.

Reduced price for students: 450 kr.

26. MARTS

SKOLEELEVERS BASALE FÆRDIGHEDER

Opmærksomheden på danske elevers basale færdigheder er tårnhøj. Alligevel sås der tvivl om, hvorvidt der er fokus nok på at træne deres basale færdigheder. Er det de gutenbergske færdigheder i at læse, skrive og regne, der skal trænes og testes? Eller risikerer vi at forsømme det digitale samfunds kommunikations- og udtryksfærdigheder? Ved konferencen vil førende forskere på feltet præsentere nyeste forskning og se fremad på hvilke basale færdigheder, vi som samfund bør fokusere på.

Tid og sted: Kl. 9.30-16.30 i Festsalen (A220), DPU, Aarhus Universitet, Campus Emdrup, Tuborgvej 164, 2400 København NV.

Deltagerpris: 1.250 kr.

Nedsat pris for studerende: 350 kr.

29. MARTS

TURBOLÆRING

NCS-konference om intensive læringsforløb: Effekter og alternativer. Intensive læringsforløb i forskellige former og formater har de senere år vundet indpas i den danske folkeskole. Indtil nu har vores forskningsbaserede viden om turbolæring imidlertid været begrænset. Dagens konference vil derfor præsentere de seneste forskningsresultater angående effekterne af intensive læringsforløb.

Tid og sted: kl. 9.30-15.45 i Bygning 1252-310 Jeppe Vontilius, Søauditortierne, Vennelyst Blvd. 8, 8000 Aarhus C

Deltagerpris: 1.350 kr.

Nedsat pris for studerende: 600 kr.

APRIL

2. APRIL

TALENTUDVIKLING OG HØJTBEAGVEDE BØRN OG UNGE

Talent udfolder ikke bare sig selv. Det skal opdages anerkendes og dyrkes. Denne konference sætter fokus på talentudvikling, på hvordan man spotter talenterne, og hvad man kan gøre i praksis, for at talentet kan udfolde sig i skolen.

Tid og sted: kl. 9.30-16.30 i Festsalen, DPU, Aarhus Universitet, Campus Emdrup, Tuborgvej 164, 2400 København NV.

Deltagerpris: 1.250 kr.

Nedsat pris for studerende: 450 kr.

9. APRIL

NYE PERSPEKTIVER PÅ PPR

Den anden årlige dialogkonference om PPR ved DPU. I år rettes fokus bl.a.

på nogle af PPR's samarbejdsparter. Hvordan ser udfordringer i skolen ud fra ledere, lærere og forældres perspektiver, og hvad betyder det for PPR's opgaver i samarbejdet? Konferencens formål er at opbygge mere og bedre samarbejde mellem forskning og praksis og dermed danne baggrund for udvikling af nye forskningstiltag og fornyelse af den professionelle praksis samt efter- og videreuddannelsesforløb.

Tid og sted: kl. 9.00-16.00 i Festsalen (A220), DPU, Aarhus Universitet, Campus Emdrup, Tuborgvej 164, 2400 København NV

Deltagerpris: 1.250 kr.

Nedsat pris for studerende: 450 kr.

11. APRIL

ARTICULATING QUALITY CRITERIA FOR QUALITATIVE, EMPIRICAL EDUCATIONAL RESEARCH: POSSIBLE? DESIRABLE? AN NCS CONFERENCE.

The aim of this conference is to have an open and genuine discussion on quality in qualitative educational research and to address some of the current issues as seen from a diverse range of positions. How can quality and trustworthiness of qualitative, empirical research be addressed? Is it possible and/or desirable to make a distinction between research knowledge and other forms of knowledge? What are the challenges, limits and alternatives for evaluating qualitative research? What are the implications of formulating quality criteria or of not doing so, both within an internal research context and in relation to the role of research in society?

Venue: Danish School of Education, Tuborgvej 164, 2400 Copenhagen

Price: 750 kr.

Reduced price for students: 400 kr.

MAJ

13.-15. MAJ

NORDIC CONFERENCE ON ADULT EDUCATION AND LEARNING

The 8th Nordic Conference on Adult Education and Learning will be held in Copenhagen. The theme is Sustainable adult education and learning in organisational settings.

Venue: Danish School of Education, Tuborgvej 164, 2400 Copenhagen

JUNI

4. JUNI

0-6-ÅRIGE BØRNS INSTITUTIONS- OG HVERDAGSLIV 2019

For syvende gang samles en skare af DPU's dagtilbudsforskere til Danmarks største konference om forskning i små børn. Den nyeste forskning bliver præsenteret, og efterfølgende vil der være en dialog om aktuelle strømninger og politiske initiativer.

Tid og sted: Kl. 9.30-16.00 i Festsalen (A220), DPU, Aarhus Universitet, Campus Emdrup, Tuborgvej 164, 2400 København NV

Deltagerpris: 1.250 kr.

Nedsat pris for studerende: 450 kr.

24.-28. JUNI

THE DIFFERENCES THAT MAKE THE DIFFERENCE

The Danish School of Education will host the 8th IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) International Research Conference (IRC-2019). The IEA IRC-2019 will provide an international forum for all those working with IEA study data to present their findings and exchange views on critical educational research issues in a comparative and global context.

Venue: Danish School of Education, Tuborgvej 164, 2400 Copenhagen

JULI

3. JULI

CHALLENGES FOR THE SCHOOL MUSEUMS AND HISTORY OF EDUCATION IN A TIME OF GLOBALIZATION AND DIGITIZATION

The 18th symposium for school museums and history of education collections. The purpose of the symposium is to focus on the challenges in preserving, communicating and working with school museums, educational collections and educational history in a global and digital era. Danish School History is a cooperation between the Danish School of Education, Aarhus University Library, Emdrup and the Royal Danish Library.
Venue: Danish School of Education, Tuborgvej 164, 2400 Copenhagen

ET LILLE BARN

Af CARSTEN HENRIKSEN

I begyndelsen af menneskets livsbue finder vi et nærmest helligt væsen: babyen, spædbarnet, tumlingen, det lille

barn, som vi helt selvfølgelig knytter stærke følelser til, investerer tid og penge i og vier en opmærksomhed, som små børn i tidligere århundreder ville have undret sig over. For den måde, hvorpå vi i dag tilskriver barndommen en særlig aura, er selvfølgelig ikke nogen selvfølge, men er blevet til over tid. Hvor begynder historien om Det lille barn? Og hvordan udvikler den sig hen imod vores idé om de første 1.000 dages skæbnesvangre betydning for resten af menneskets liv?

Ifølge Ning de Coninck-Smith, professor ved DPU, Aarhus Universitet, og Christian Sandbjerg Hansen, lektor ved DPU, Aarhus Universitet, er det ikke en historie, der kan fortælles som en kæde af årsager og virkninger. Snarere som en kaskade af teknologiske, materielle, institutionelle, social- og kulturhistoriske, politiske, pædagogiske og filosofiske fænomener, der gennem århundreder har formet vores billede af, hvad barnet er for en størrelse, og hvordan vi bør forholde os til det.

Barndom i børneperspektiv

Den historiske kontekst forsvinder ifølge Christian Sandbjerg Hansen ofte, når man kaster sig ud i baggrundsførtællinger om, hvad det lille barn var engang, og hvordan det begreb om barnet, der dominerer i dag, opstod. Denne kontekst forandrer sig hele tiden og måske særligt spektakulært, da barndomsforskningen i 1980'erne begynder at tale om barndom ud fra barnets perspektiv.

“I barndomshistorieskrivningen har man talt meget om barndommen som en tids-epoke i menneskets liv. Om hvordan barnet udvikler sig i denne epoke, hvornår man er barn, og hvornår man bliver voksen. Men

Den store vægt, vi i dag lægger på **BARNETS FØRSTE 1.000 DAGE**, udspringer af en lang og snørklet historie om, hvordan barndommen blev et afgørende afsnit af livet med egne agendaer. Professor Ning de Coninck-Smith og lektor Christian Sandbjerg Hansen tegner konturerne af Det lille barns tilblivelseshistorie.

BLIVER TIL

man har talt meget lidt om børn. At beskrive og begribe børns perspektiv på verden slår først igennem i barndomsforskningen fra 1980'erne og frem, og derfor er det ikke nogen nem opgave for historikeren at begribe fortidens børns perspektiver på verden. Men nu begynder vi altså også at interessere os for Emiles eget perspektiv og ikke kun Rousseaus perspektiv på Emile,” siger Christian Sandbjerg Hansen med henvisning til Jean-Jacques Rousseaus banebrydende *Emile, eller om opdragelsen* fra 1762. Bogen ses traditionelt som den første filosofiske anerkendelse af barnet i dets egen ret og er karakteristisk for Oplysningstidens optagethed af, hvad barnet er for en størrelse.

Børnene skal frelse økonomien

I august 2018 lancerede regeringen sit *1.000-dages-program – en bedre start på livet*. Programmet vil satse på dagtilbud af høj kvalitet og trækker bl.a. på økonomen James Heckman, der med sine studier i begyndelsen af 2000-tallet påviste, at samfundets afkast af investeringer i socialt udsatte børn bliver større, jo tidligere man sætter ind – den såkaldte Heckman-kurve.

“I tiden efter Anden Verdenskrig så forskellige politiske og pædagogiske aktører børnene som bærere af fremtidens demokratiske samfund. I dag kan det synes som om, børnene først og fremmest skal frelse økonomien. Det er et udbredt argument, at når vi skal investere i dagtilbud, er det fordi, det bidrager til, at børn fra såkaldt sårbare familier klarer sig bedre i skolen, nemmere finder en plads på arbejdsmarkedet og kan bidrage til den fremtidige velstand. At den tidligste barndom ses som et samfundsøkonomisk investeringsobjekt, er en radikalt ny måde at forstå barnet på,” siger Christian Sandbjerg Hansen.

Tidlig folkeopdragelse

Idéen om, at det er vigtigt at påvirke barnet positivt i den tidligste barndom, går dog langt tilbage.

“Hos den engelske filosof John Locke finder vi i slutningen af 1600-tallet forestillingen om bevidstheden som en ‘tabula rasa’. Dvs. en ren tavle, hvor vores erfaringer gradvist indprenter sig og former vores ideer om verden. Overført til det lille barn bliver forskriften, at pædagogen må pøde det med gode erfaringer og indtryk, for at det ikke skal blive smittet med dårlige tanker og følelser,” siger Christian Sandbjerg Hansen.

Med inspiration fra Skotland og England får Danmark de første børneasyl i

»At den tidligste barndom ses som et samfundsøkonomisk investeringsobjekt, er en radikalt ny måde at forstå barnet på.«

Christian Sandbjerg Hansen

1820'erne, hvor mødre kunne få deres små børn passet, mens de selv var på arbejde. Og med inspiration fra den tyske pædagog Friedrich Fröbel oprettes den første børnehave i 1871. Ligesom en af asylernes engelske fædre, Lord Brougham, talte Sofus Bagger herhjemme om, at det var for sent at påbegynde ‘folkeopdragelsen’ i skolen.

“Personlighedens grundsten bliver udført tidligere. Hvis folkeopdragelsen skulle bidrage til det nationale fællesskabs sammenhængskraft, måtte man derfor også præge barnet tidligere, mente Bagger. Det lyder jo nærmest som i dag, men der er en social og historisk kontekst til forskel,” siger Christian Sandbjerg Hansen.

Ning de Coninck-Smith tilføjer, at den politiske optagethed af den tidlige barndom vokser i takt med, at vuggestuer og børnehaver blive mere og mere udbredt, og fra slutningen af 1960'erne og helt op i 1990'erne sker der en gradvis udbygning af daginstitutioner i de danske kommuner. I dag går ca. 97 procent af alle børn mellem 0 og 6 år i Danmark i vuggestue, børnehave eller dagpleje.

“Institutionaliseringen og de pædagogiske professioner har spillet en hovedrolle i forhold til, at vi i dag ser det som en selvfølge, at børn har brug for at blive stimuleret – også når de er helt små – for at udvikle sig hensigtsmæssigt kognitivt, motorisk, socialt osv. Pædagoger og pædagogiske tænkere som Fröbel og Maria Montessori var optaget af leg som kilde til udvikling og identitetsdannelse og har formuleret principper for den gode leg, der deres forskelighed til trods har skærpet vores fokus på de første leveårs betydning. Det har alt sammen været med til at udbrede nogle bestemte normer for, hvad en god barndom er for de helt små – nemlig masser af leg, helst udendørs, sund og nærende kost og så lidt passiv underholdning med tv og iPads som muligt,” siger Ning de Coninck-Smith.

Psykologien opdager barnet

Fra omkring år 1900 begynder udviklingspsykologien at rette et mere detaljeret blik mod menneskets aldersmæssige udvikling, ikke mindst i barndommen. Og med inspiration fra Darwin var børnepsykologien mod slutningen af 1800-tallet optaget af børn som kilde til at forstå arternes udvikling.

“Nogle af de tidlige børnepsykologer, som fx danskeren Vilhelm Rasmussen, lavede observationer på deres egne børn og analyserede deres udvikling. Men efterhånden gav skolerne læger og psykologer et større menneskemateriale at kigge på, fordi der nu var mange børn samlet ét sted. Med udviklingspsykologien, der sætter måneder og år på, hvornår børn kan kravle og gå osv., får vi den første skelnen mellem barnet som sådan og det helt lille barn,” siger Ning de Coninck-Smith.

I kølvandet på Anden Verdenskrig udviklede John Bowlby sin indflydelsesrige teori om tilknytning mellem mødre og deres små børn.

“Under Blitzten i England under Anden Verdenskrig blev små børn sendt på landet i sikkerhed for de tyske bombeangreb. Bowlby viste, at småbørn kan tage skade på sjælen i form af krigstraumer og ikke blot er vegeterende væsner, som man uden konsekvens kan skille fra deres forældre,” siger Ning de Coninck-Smith.

Moderkærligheden opstår

De forestillinger, vi gør os om barndommen og de familiestrukturer, den er indlejret i, er ikke naturligt givne, men forandrer sig over tid. Den forståelse har bl.a. rødder i Philippe Ariès' *Barndommens historie* fra 1960 og Edward Shorters *Kernefamiliens historie* fra 1975.

“Shorter går endda så vidt som til at hævde, at også moderkærligheden er et historisk produkt. Det argument bygger han på, at mødre først fra 1860'erne, begynder at nære stærke følelser for deres små børn. Tidligere så mødre, især fra de lavere samfundslag, med en vis ligegyldighed på deres spædbørn. Først når de var blevet et par år gamle og havde vist sig levedygtige, begyndte moderen

1762: JEAN-JACQUES ROUSSEAU'S BOG EMILE, ELLER OM OPDRAGELSEN UDKOMMER • 1871: INSPIRERET AF FROBEL OPRETTER ERNA OG NIELS JUEL HANSEN EN BØRNEHAVE I KØBENHAVN • 1882: BAKTERIOLOGIENS ENDELIGE GENNEMBRUD I MEDICINEN, DA DET PÅVISSES, AT TUBERKULOSE SKYLDES BAKTERIER • 1901: DEN FØRSTE LOV OM BARSELSORLOV - KVINDER PÅ STØRRE FABRIKKER FIK FORBUD MOD AT ARBEJDE DE FØRSTE FIRE UGER EFTER FØDSELN • 1903: TEDDYBJØRNRNEN LÅNSES I DANMARK • 1908: DANMARKS FØRSTE SANDEGGEPLADS • 1920'ERNE: ELEKTRISKE VASKEMASKINER FINDER VEJ TIL DANMARK OG FÅR SAMMEN MED FLYVERDRAGTEN AFGØRENDE BETYDNING FOR BØRNS MULIGHED FOR AT TUMLE SIG • 1928: OPDAGELSE AF PENICILLIN • 1958: DANMARK HAR 118 VUGGESTUER MED 4.143 PLADSER • 1960: PHILIPPE ARIÈS' BOG BARNDOMMENS HISTORIE UDKOMMER • 1960: P-PILLEN OPFINDES • 1967: LOV OM BØRNETILSKUD/BØRNEPENGE • 1973: FRI ABORT I DANMARK • 1978: DANMARK HAR 508 VUGGESTUER MED 17.578 PLADSER • 1979: F.N.S. BØRNEÅR SÆTTER GLOBALT FOKUS PÅ BØRNS VILKÅR • 1984: BARSELSORLOV TIL MÆND • 1985: AFTALE OM FELLES FORÆLDREMYNDIGHED • 1989: DANMARK RATIFICERER F.N.S. BØRNEKONVENTION • 1993: PASNINGSGARANTI TIL BØRN, DER ER FYLDT 1 ÅR • 1997: AFSKAFFELSE AF REVSELSERRET I DANMARK • 2002: INDFØRELSE AF FORÆLDREORLOV • 2008: HECKMAN-KURVEN EFTER DEN AMERIKANSKE ØKONOM JAMES HECKMAN ...

Kilder: Ning de Coninck-Smith og Christian Sandbjerg Hansen

»Med udviklings-
psykologien, der sætter
månedes og år på,
hvornår børn kan kravle
og gå osv., får vi den
første skelnen mellem
barnet som sådan og det
helt lille barn.«

Ning de Coninck-Smith.

at knytte sig stærkere til dem,” siger Christian Sandbjerg Hansen. Det er dog en analyse, der senere er blevet udfordret af andre barndomshistorikere, pointerer han.

Moderkærlighed er der i hvert fald masser af i H.C. Andersens eventyr *Historien om en moder* fra 1847. Her er det Vorherre, der tager den fortvivlede moders lille barn til sig, men det er netop på denne tid, at mennesket begynder at vriste barndommen ud af Guds klør, fortæller Ning de Coninck-Smith.

”Indtil da kunne man dø af barndom, på samme måde som man kunne dø af alderdom. Det var Guds vilje og ikke noget, man kunne gøre noget ved. Men med opdagelsen af bakterier som sygdomsårsag mod slutningen af 1800-tallet, fandt man ud af, at den høje børnedødelighed ikke var noget, man bare skulle affinde sig med. De mentale ændringer i forholdet mellem forældre og børn går over generationer og er svære at dokumentere, men det er oplagt, at der må være sket et skifte, da spædbarnsdødeligheden begynder at falde markant. Når forældre kan forvente, at deres børn overlever de første år, bliver de mere tilbøjelige til at knytte sig følelsesmæssigt til dem, allerede mens de er helt små,” siger Ning de Coninck-Smith.

Korpset af professionelle

I *Barndommens historie* (1960) tidsfæster Philippe Ariès opdagelsen af barndom til 1500-tallet. Det er dog ikke nødvendigvis nogen lykkelig opdagelse.

”Ariès’ studier er kritiske og viser, at børn dengang blev ’spærret inde’ i barndommen. Der blev rejst en mur af privathed mellem familien og det omgivende samfund. Barndommen var nærmest en karantæne, en tid, hvor barnet skulle disciplineres gennem opdragelse og senere skolegang, inden det

kunne tage fat på ’det virkelige liv,’” siger Christian Sandbjerg Hansen.

Nutidens stærke følelser for det lille barn og frygten for, hvad der kan passere det af ondt, aktualiserer på paradoksalt vis Ariès’ beskrivelse af barndommen som ’indespærring’.

”Da man i 1930’erne begyndte at tegne udendørs legepladser til børn ind i byplanlægningen, lagde arkitekterne vægt på, at materialerne var solide. Selv om det i høj grad handlede om at skabe alternativer til byens ’asfaltørken’, og selv om der blev etableret græs, soppebassin og sandpladser, så var mange legepladser asfalterede og redskaberne lavet af metal, for ’børn er mestre i ødelæggelsens kunst,’ som havearkitekten C. Th. Sørensen skrev i 1935,” fortæller Christian Sandbjerg Hansen.

I dag forventer vi bløde materialer, faldunderlag og sikkerhedscertificerede legepladser, så børnene ikke kommer til skade. Kombineret med at de fleste små børn opholder sig i institutioner en stor del af dagen, har vi fået en barndom, der er mere beskyttet og overvåget end nogensinde.

”At være fri for voksne er nærmest umuligt for et lille barn i dag. Barnet beskæftiger et enormt korps af professionelle aktører, der har en interesse i det lille barn: Politikere, forskere, psykologer, pædagoger, embedsmænd, sundhedsplejersker, medicinsk personale, legetøjsproducenter og kultur- og underholdningsproducenter,” siger Christian Sandbjerg Hansen.

Den stigende velstand og de demografiske forskydninger skal derfor også have en betydelig plads i mosaikken af grunde til, at det lille barn i dag har fået særstatus.

”Vores levestandard og boligvilkår har gennemsnitligt set nået et niveau, vores bedsteforældre næppe kunne forestille sig. Det giver simpelthen stærkere børn og mere overskud, også i bogstavelig forstand, til at gøre noget for dem. Når tendensen så også er, at der bliver flere og flere højtuddannede mødre, der får børn sent, så stiger forventningerne til barnet og til, hvordan børnene kan honorere forældrenes egne forventninger til livet. Når man får sit første barn som 38-årig, har man været voksen i 20 år, levet med prævention og måske fået en abort. Det er et andet udgangspunkt, end hvis barnet kommer uforvarende med storsten, når du er 18 år og stort set uvidende om blomsterne og bierne,” siger Ning de Coninck-Smith.

Barnets ret til at ræsonnere

Brikkerne til puslespillet om det lille barns tilblivelseshistorie er mangfoldige, og både

Ning de Coninck-Smith og Christian Sandbjerg Hansen understreger, at de næppe kan samles til et færdigt billede. Men endnu en brik må nævnes: Mod slutningen af Det 20. Århundrede udløb den æra, hvor børn nok skulle ses, men ikke høres. I dag har børnene FN’s ord for, at de har ret til at blive hørt – også de små børn.

”Debatten de sidste 30-40 år om børns rettigheder har spillet en vigtig rolle for vores begreb om barndom. Staten har blandet sig på hidtil ukendte måder i relationen mellem forældre og børn. Ikke blot med afskaffelsen af revselsesretten, men også ved at ratificere børns ret til at blive hørt. At forældre har pligt til at ræsonnere over for det lille barn, til at begrunde og ikke blot gennemtvinge beslutninger, og at barnet har ret til selv at ræsonnere, er en historisk samfundsændring, man næppe kan overdrive betydningen af. Det er en foreløbig kulmination på den udvikling, der har gjort barnet til et kultur-skabende individ i egen ret og til et særligt væsen med en helt særlig måde at være på,” siger Ning de Coninck-Smith. ■

Læs mere:

Ning de Coninck-Smith: Barndom og arkitektur. Forlaget Klim, 2011

Søs Bayer og Jens Erik Kristensen (red.): med bidrag af bl.a. Christian Sandbjerg Hansen: Pædagogprofessionens historie og aktualitet bind 1 og 2. U Press, 2015:

- Bind 1: Kamp og status: De lange linjer i børnehaveinstitutionens og pædagogprofessionens historie 1820 til 2015.
- Bind 2: Kald og kundskab: Brydninger i børnehavepædagogikken 1870 til 2015

NING DE CONINCK-SMITH er dr. phil. og professor i uddannelseshistorie ved DPU, Aarhus Universitet. Hun forsker i skolens og barndommens historie og har særligt fokus på rum og design til børn. Hun underviser på Kandidatuddannelsen i pædagogisk sociologi.

CHRISTIAN SANDBJERG HANSEN er lektor på DPU, Aarhus Universitet, hvor han bl.a. forsker i social ulighed i et historisk-sociologisk perspektiv. Han underviser på Kandidatuddannelsen i pædagogisk sociologi og på masteruddannelsen i special- og socialpædagogik.

KORT NYT

Asterisk marts 2019

MOBILFRI SKOLER GIVER BEDRE TRIVSEL

Børns brug af mobiltelefoner i skolen er et af tidens mest omdiskuterede emner. Over 80 procent af skolerne i Danmark har i dag enten formelle mobilpolitikker, fastsat af ledelsen, eller fælles mobilregler og principper (eller er ved at udarbejde dem). En ny undersøgelse fra DPU, Aarhus Universitet, af skolernes mobilregler viser, at selvom de fleste skoler indfører regler for at mindske forstyrrelser i timerne, viser den største gevinst sig i elevernes sociale samvær. Af undersøgelsen *Skærm – skærm ikke?* fremgår det, at jo mere restriktiv skolens skærmpolitik er, jo større gevinst kan skolen observere for det sociale samvær i

pauserne. Børnene kommer mere ud og får flere muligheder for at lege og være aktive sammen, når mobilen er pakket væk. Men samtidig kan en alt for restriktiv tilgang hæmme mulighederne for at udvikle elevernes digitale dannelse i skolen. Det ser ud til, at jo mere skolerne forsøger at inddrage mobilene i selve undervisningen, jo større forbedring ser skolerne i børnenes digitale adfærd, ligesom børnene også bliver bedre til selv at regulere deres mobiltid. I rapporten kan man læse forskernes fire anbefalinger til skolerne.

FIND FORSKNINGSBASERET VIDEN

Husk, at du kan finde forskningsformidlende og videnskabelige artikler på dpu.au.dk/viden. Her kan du blive klogere på mere end 40 emner, fx folkeskole, dagtilbud, leg, mobning og positiv psykologi.

ABONNÉR PÅ DPU'S NYHEDSMAIL

Få nyheder og invitationer til arrangementer på DPU i din indbakke
[Tilmeld dig på dpu.au.dk/nyhedsmail](http://dpu.au.dk/nyhedsmail)

FRA PROBLEM- BARN TIL RESURSEPERSON

Hvordan bygger vi bedst bro over kløften mellem udsatte borgere og det kommunale system, der skal hjælpe dem? Hvordan undgår vi at marginalisere unge, der allerede lever på kanten af samfundet? Hvordan overskrider vi polariseringen mellem forskellige etniske og sociale grupper i befolkningen? Det skal et forskerteam fra DPU, Aarhus Universitet, over de næste tre år forsøge at finde svar på i projektet *Brobygning og fællesskabende praksis – udvikling af metoder til helhedsorienteret forebyggelse*. Sammen med de involverede – udsatte børn, unge og deres familier samt borgere i civilsamfundet og professionelle i de kommunale forvaltninger – tages der afsæt i to sociale tiltag: *Aktive Dreng*e på Nørrebro og *Street Lab*, som er en del af Den sociokulturelle landsby i Hillerød. Projektet løber over tre år og er finansieret af VELUX-Fondens HUMpraxis-program.

NY PROFESSOR MSO PÅ DPU: HOLD ØJE MED BØRNENE

Hvis vi gerne vil vide, hvilke kulturelle værdier vores samfund kredser om, er det oplagt at slå blikket ned og se på børnene. De voksnes stærke meninger om, hvad der er godt og skidt for børn, betyder nemlig, at vores værdier er særlig tydeligt artikuleret i forhold til børn. Sådan lyder det fra antropolog og nyudnævnt professor MSO på DPU, Aarhus Universitet, Eva Gulløv, der har studeret børns hverdagsliv siden begyndelsen af 1990'erne. Hun holdt sin tiltrædelsesforelæsnings den 25. januar med titlen *Kulturanalyse gennem barndomsforskning – refleksioner over civiliseringsprojekter, differentiering og betydningsdannelse*.

NY PROFESSOR PÅ DPU: HISTORIEN OM UNIVERSITETET OG LEGEPLADSEN

Barndommens, skolernes og uddannelsesinstitutionernes historie har i mere end 30 år været fokus for Ning de Coninck-Smiths forskning. Hun er nu tiltrådt som professor i uddannelseshistorie ved DPU, Aarhus Universitet. Den 23. november holdt hun sin tiltrædelsesforelæsning under overskriften *Universitetshistorien nyfortolket: mennesker, møder og universitet 1910-1960*.

Selvom universitetet stod i fokus for tiltrædelsesforelæsningen, så slipper Ning de Coninck-Smith hverken skolens eller barndommens historie fremover. Hun planlægger en bog om skrammellegepladsernes historie med afsæt i åbningen af Danmarks første skrammellegeplads i Emdrup i 1943. Går det efter planen, så følger den sig til rækken af 100 Danmarks-historier, som Aarhus Universitetsforlag udgiver i disse år. Afsættet er i legepladshistorien og opdagelsen af kombinationen af leg og læring og i det hele taget et ændret syn på det lille barn og dets særlige udvikling.

SAMARBEJDET MELLEM LÆRERE OG PÆDAGOGER HÆMMES I SKOLEN

Længere skoledage med understøttende undervisning og inddragelse af skolepædagoger skulle med skolereformen styrke indsatsen i forhold til alle børns trivsel og udvikling. Men her fire år senere er det på mange skoler fortsat ikke lykkedes at få samarbejdet mellem lærere og pædagoger til at fungere tilfredsstillende, lyder det fra lektor Niels Rosendal Jensen fra DPU, Aarhus Universitet, på baggrund af et nyt forskningsprojekt om skolepædagogers betydning for lavt præsterende drenge. Forskerne har fulgt samarbejdet mellem lærere og skolepædagoger ved fire nordjyske skoler. Undersøgelsen viser en tendens til, at pædagogerne er hæmmet af, at de enten ikke kender til indholdet i undervisningen eller ikke har

medvirket til planlægningen af den. Konsekvensen bliver, at pædagogerne ikke får sat deres egen faglighed i spil, men ofte ender med at træde tilbage og afvente lærernes initiativer.

Projektet *Nye tilgange til skolepædagogers samarbejde om stærke faglige fællesskaber for lavt præsterende drenge i indskoling* – et praksisforskningsprojekt er støttet af BUPL og gennemført i samarbejde mellem University College Nordjylland (UCN), Professionshøjskolen Absalon, Nationalt Center for Skoleforskning (NCS) og DPU, Aarhus Universitet. Undersøgelsen vil til sommer munde ud i en række bud på udvikling af skolepædagogernes praksis.

FORNY DIT ABONNEMENT

dpu.au.dk/asterisk/abonnement

Den nye datalovgivning betyder, at du skal give os tilladelse til at kontakte dig, når vi fx skal sende dig nyheder om Asterisk, invitere dig til arrangementer eller lave læserundersøgelser. Derfor vil vi bede dig om at melde dig til igen – på de nye informerede vilkår – hvis du stadigvæk har lyst til at modtage Asterisk i din brevkasse derhjemme eller på din arbejdsplads.

Du kan også læse Asterisk på nettet: dpu.au.dk/asterisk. Her finder du alle numre af Asterisk – fra den første udgivelse i 2001 til i dag.

EVALUERING AF LÆRERUDDANNELSEN: DE AMBITIØSE FALDER FRA

Tag kvalificeret faglighed alvorligt og giv som andre nordiske lande slip på den skrabeede fireårige model. Sådan lyder anbefalingen fra Hans Dorf, lektor emeritus på DPU, Aarhus Universitet. I sin nye bog går han evalueringerne af den nyeste læreruddannelse efter i sømmene.

Af EVA FRYDENBERG HOLM

Det faglige niveau skal styrkes. Teori og praksis skal kobles bedre sammen. Og så skal uddannelsen være attraktiv for de ambitiøse studerende. Sådan lød hovedambitionerne bag den læreruddannelse, der blev til i en bred politisk aftale i 2012.

Men ambitionerne er ikke indfrieede. Det konkluderer en ekspertgruppe i den slutevaluering af uddannelsen, der netop er offentliggjort. Og det konkluderer også lektor emeritus på DPU, Aarhus Universitet, Hans Dorf, i sin nye bog *Skolepolitik og undervisningskvalitet i Danmark*. I bogen undersøger han de seneste årtiers folkeskole- og læreruddannelsesreformer, bl.a. ved at se på nordisk læreruddannelsesforskning og på devalueringerne af den nuværende læreruddannelse.

“Intentionen var at skabe en fagligt stærkere og mere attraktiv læreruddannelse, der i højere grad afspejlede folkeskolens behov. Det er ikke lykkedes. Og spørgsmålet er, om det overhovedet er muligt inden for den nuværende ramme. Den forskning og de evalueringer, jeg har set på, peger på, at vi har nået grænsen for, hvad man kan opnå med de nuværende ressourcer og den fireårige ramme, vi stædigt holder fast i,” siger Hans Dorf.

I sin bog udfolder han en række svagheder i den nuværende læreruddannelse, herunder

uddannelsens struktur, den vage inddragelse af forskning, den mangelfulde sammenhæng mellem teori og praksis og den lave studieintensitet. Allesammen forhold, der står i vejen for at indfri ambitionerne, og som ligger i tråd med de fokuspunkter, ekspertgruppen bag slutevalueringen peger på.

Men Hans Dorf stiller i sin bog også skarpt på en overordnet problematik, som han mener, har været overset gennem årtier:

“På trods af at der har været politisk fokus på styrket faglighed siden årtusindeskiftet, har der ikke været mange forsøg på at indkredse, hvad faglig kvalificering egentlig vil sige. Der har været en skolepolitisk tradition for at sætte faglighed op som modsætning til personlig udvikling, sociale kompetencer og trivsel. Men styrket faglighed i et moderne demokratisk samfund står ikke i modsætning til personlig udvikling, sociale kompetencer og trivsel. Tværtimod bør faglighed forstås som en personlig, aktiv og undersøgende fordybelsesproces, hvor man kvalificerer sin forståelse. Og det bør en læreruddannelse afspejle,” siger Hans Dorf.

Han mener, at en ny faglighedsforståelse er intet mindre end nøglen til at udvikle en læreruddannelse, der kan leve op til de ambitioner, der lå bag den seneste reform.

Ny forståelse af faglighed

Kvalificeret faglighed i et moderne samfund skal, ifølge Hans Dorf, forstås som et samspil mellem en mangfoldighed af erkendelsesformer – kognitive, oplevelsesmæssige, æstetiske og intuitive, der i undersøgende processer skaber mulighed for en ny forståelse – og for at blive bragt steder hen, man måske ikke vidste fandtes.

“Det gælder for små børn – og det gælder for forskere, og det gælder for alle derimel-

lem. Hvis altså man reelt ønsker at kvalificere til faglig fordybelse, selvstændig tænkning og fornyelse – og ikke bare vil tilpasse til en autoriseret forståelse, som elever og studerende kan måles på,” siger Hans Dorf.

Skal læreren kunne tilbyde eleverne i folkeskolen en undervisning, der udvikler en sådan kvalificeret faglighed, stiller det krav til den faglighedsforståelse, der er i højsædet på læreruddannelsen:

“Det er klart, at lærere, der som studerende har fået øvelse i at arbejde med undersøgende faglige læreprocesser, har bedre forudsætninger for at arbejde ud fra en sådan forståelse af faglig kvalificering i praksis.”

Manglende involvering i forskning

En del af ambitionen om at styrke fagligheden på læreruddannelsen var i højere grad at inddrage forskning. Det er sket i en vis udstrækning, men ikke tilstrækkeligt, vurderer både Hans Dorf og ekspertgruppen. Bl.a. er der ifølge evalueringen for lidt forskningslitteratur – især af den internationale slags.

Også undervisernes deltagelse i forskning kritiserer evalueringen; for nok er de fleste involverede i forskningsprojekter, men det er usikkert i hvilket omfang – og i hvilken kvalitet. Hvad angår de studerende, er det under ti procent af dem, der har været involveret i forsknings- og udviklingsprojekter under deres uddannelse.

“Det er en stor forskel i forhold til for eksempel den finske uddannelse, hvor det er reglen, at alle studerende inddrages i forskningsarbejde i løbet af deres studietid. Og her peger ekspertgruppen på noget vigtigt. Den siger nemlig, at involvering i forskning er vigtigt for at kunne arbejde videre livslangt i en undersøgende professionsrolle,” siger Hans Dorf og uddyber:

“Og det er jo netop min pointe. Ikke blot skal lærerstuderende kende til forskning, fordi de skal vide noget om, hvad forskningen ved om skole og undervisning. Og ikke blot skal de selv udvikle en forskende, undersøgende holdning til deres egen profession. De skal også kunne være forbilleder for skoleelever, der skal udvikle denne faglighedsforståelse. Og netop derfor skal læreruddannelsen sikre, at de studerende systematisk inddrages i forskning – fx i forbindelse med praktikken.”

Praktik som forskningsfelt

Et af de få områder, det ifølge evalueringen til dels er lykkedes at løfte, er praktikken. Bl.a. har man indført kompetencemål og prøver, og de studerende oplever en bedre

Frafaldet på læreruddannelsen har ikke ændret sig væsentligt, men det har forskudt sig, så det i stigende grad er de ambitiøse studerende, der forlader uddannelsen.

»Den forskning og de evalueringer, jeg har set på, peger på, at vi har nået grænsen for, hvad man kan opnå med de nuværende ressourcer og den fireårige ramme, vi stædigt holder fast i.«

Hans Dorf

sammenhæng mellem teori og praksis. Men ambitionerne er langt fra indfrie, mener ekspertgruppen bag evalueringen, der anbefaler, at praktikken opfattes som et forskningsfelt og bliver gjort til genstand for teoretisk refleksion. Hans Dorf er enig:

“Det handler igen om, at de studerende skal udvikle deres evne til at gå undersøgende og reflekterende til værks. Desuden viser forskning, at jo mere intensivt, praktiksteder og læreruddannelsessteder arbejder sammen og integrerer det teoretiske studium med praksisundersøgelser og praksiserfaring, jo hurtigere overvinder ny-dimitterede lærere praksis-chokket. Chokket kan ikke undgås, men det kan forkortes,” forklarer Hans Dorf og fremhæver et forsknings- og uddannelsesprojekt fra Holland.

Her skabte man en tæt kobling mellem de tre involverede parter i praktikken: Praktikvejleder, underviser og den studerende. Det gjorde man bl.a. ved at lave små undersøges- og refleksionsprojekter inde i praktikperioden. Det bevirkede, at starten på praksis ikke blev helt så svær for de ny-dimitterede.

Hans Dorf fremhæver, at den danske læreruddannelse her har en særlig udfordring i forhold til at skabe en optimal kobling mellem teori og praksis:

“Dels er det undtagelsen snarere end reglen, at praktikvejlederen har en særlig uddannelse til funktionen, dels tyder både vurderinger i evalueringen og tidligere dansk forskning på, at praktikvejlederne savner at have fælles fagligt sprog med underviserne på læreruddannelsen. Her spiller det meget sandsynligt ind, at praktikvejledere – og lærere i det hele taget – ikke som underviserne på læreruddannelsen har en kandidatuddannelse som baggrund.”

For lavt fagligt niveau

Den styrkede faglighed var den nye læreruddannelses helt store ambition. Men det er ikke gået så godt med at indfri den. I sin årsberetning for 2016-17 fremhævede Censorformandskabet for læreruddannelsen, at en betydelig del af censorerne – på tværs af alle fag – vurderede, “at det fagfaglige vidensniveau hos de studerende simpelthen ikke er tilstrækkeligt højt til at sikre undervisning af høj kvalitet i folkeskolen.”

Både Hans Dorf og ekspertgruppen peger på, at uddannelsens målstyringsystem i sig selv er

LÆRERUDDANNELSENS SVAGHEDER

I bogen *Skolepolitik og undervisningskvalitet i Danmark* fremhæver Hans Dorf en række udfordringer i den nuværende læreruddannelse. Udfordringerne ligger i tråd med dem, der fremhæves i den netop offentliggjorte evaluering af uddannelsen:

Lav studieintensitet

Alt iberegnet bruger en gennemsnitsstuderende 25 timer om ugen på uddannelsen. Der er således reelt ikke tale om en fuldtidsuddannelse, konkluderer evalueringen.

For lidt inddragelse i forskning

Kun ti procent af de studerende er involveret i forsknings- og udviklingsprojekter i løbet af deres uddannelse.

Modulstrukturen er uhensigtsmæssig

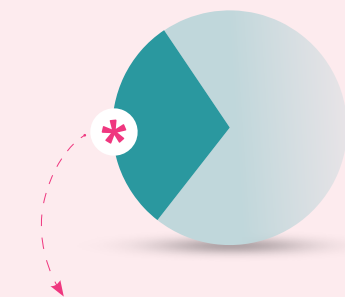
Den nye modulstruktur har skabt større fleksibilitet, men det er sket på bekostning af sammenhæng, progression og faglig fordybelse.

For vag sammenhæng mellem teori og praksis

Selv om praktikken ifølge evalueringen har fået et løft, er sammenhængen mellem teori og praksis stadig ikke god nok. Evalueringen anbefaler, at praktikken i fremtiden bliver opfattet som et forskningsfelt og gjort til genstand for teoretisk refleksion.

Målstyringssystemet er ikke optimalt

Antallet af videns- og færdighedsmål er så stort, at målene ikke kan nås med den fornødne dybde, og kompetencemålene er for fokuserede på praksisfærdigheder.

30 procent af de studerende, der starter på læreruddannelsen, falder fra. Frafaldet har forskudt sig, så det i højere grad er de ambitiøse studerende, der fravælger at blive lærere.

Kilder: Kvalitet og relevans i læreruddannelsen. Ekspertgruppens evaluering og vurdering af læreruddannelsen af 2013. Styrelsen for Forskning og Uddannelse, december 2018. Hans Dorf: Skolepolitik og undervisningskvalitet i Danmark, Aarhus Universitetsforlag 2018.

en del af problemet. Antallet af videns- og færdighedsmål er så omfattende, at målene ikke kan nås med den fornødne dybde. Desuden er det problematisk, at de er så fokuserede på praksiskompetencer. For nok skal lærere uddannes til at være dygtige praktikere. Men vejen dertil er ikke så simpel, som reformen her foregiver, forklarer Hans Dorf:

“Læreruddannelse er ikke en mesterlære, hvor man opøver praksiskompetencer, der kan omsættes direkte til praksis. En læreruddannelses opgave er at sikre, at de studerende får en kundskabs- og færdighedsbasis i undervisningsfag og pædagogiske fag, som sammen med refleksion og øvelse kan gøre dem til dygtige praktikere. Det giver derfor ikke mening at sætte mål op, der for eksempel handler om, at de studerende skal kunne afholde en skole-hjem-samtale. Det ligger uden for uddannelsen.”

Ekspertgruppen såvel som Hans Dorf langer også ud efter læreruddannelsens nye struktur med et stort antal mindre moduler, de studerende kan vælge i stort set den rækkefølge, de vil.

“Modulerne var tænkt som et bidrag til fleksibilitet og internationalisering. Det har de også bidraget til, ligesom de nok også har skabt bedre økonomi på en presset læreruddannelse. Men det har været på bekostning af den faglige fordybelse, det faglige fællesskab, progression og sammenhæng. Desuden mangler der sammenhæng mellem moduler og kompetencemål. Og så er det ifølge evalueringen for nemt at få modulerne godkendt,” forklarer Hans Dorf.

Endnu et forhold stiller sig i vejen for styrket faglighed, nemlig uddannelsens omfang. Evalueringen fastslår, at læreruddannelsen reelt ikke er et fuldtidsstudium. Alt iberegnet bruger en gennemsnitsstuderende 25 timer om ugen på uddannelsen. Og ekspertgruppen konkluderer, at “der er for mange studerende, der slipper gennem læreruddannelsen med en for ringe studieindsats.”

Den lave studieintensitet går ikke bare ud over fagligheden. Den smitter sammen med de lave krav også af på frafald og rekruttering til uddannelsen:

“Frafaldet på læreruddannelsen har ikke ændret sig væsentligt, men det har forskudt sig, så det i stigende grad er de ambitiøse studerende, der forlader uddannelsen. Man kan sige, at et uambitiøst fagligt niveau får de ‘forkerte’ studerende til at fravælge at blive lærere. Og det gør det jo ikke nemmere at øge uddannelsens prestige og tiltrække nye, ambitiøse studerende, som jo var ambitionen.”

En ny femårig uddannelse

Den fagligt stærke og attraktive læreruddannelse lader altså vente på sig. Det fastslår den dugfriske evalueringsrapport, og det fastslår også Hans Dorf på baggrund af sin grundige gennemgang af både forskning og evalueringer. Men spørgsmålet er, hvad der så skal til for at skabe en læreruddannelse, der klæder de studerende kvalificeret på til at undervise i folkeskolen?

Står det til Hans Dorf, skal fremtidens danske læreruddannelse være en femårig uddannelse, der er forsknings-, undersøgelses- og praksisorienteret. Ligesom i andre nordiske lande.

“Læreruddannelsen er nødt til at ændre sine strukturer, hvis de studerende skal udvikle en faglighed, der afspejler folkeskolens behov. Både forskningen – og nu evalueringen – viser med al tydelighed, at den nuværende struktur ikke giver tilstrækkelig mulighed for at skabe faglig fordybelse, undersøgende læreprocesser og refleksion over sammenhæng mellem teori og praksis,” siger Hans Dorf.

En femårig forskningsbaseret læreruddannelse vil, ifølge Hans Dorf, også bidrage til det nødvendige løft af uddannelsens prestige:

“Det vil give uddannelsen større tiltrækningskraft og anseelse. Det vil betyde, at lærerne står sig bedre uddannelsesmæssigt over for en befolkning, der i stigende grad er veluddannet. Ligesom det vil give lærerne en fælles faglig basis med underviserne på læreruddannelsen. Endelig vil en femårig uddannelse kvalificere lærerne til i højere grad at kunne agere som sparringspartnere i forhold til det politiske niveau,” mener Hans Dorf.

Han stiller sig åben over for, om den femårige model skal høre hjemme på professionshøjskolerne eller på universitetet. Men han har et ønske til, hvordan målene for uddannelsen defineres i fremtiden:

“Lige meget hvor uddannelsen placeres, vil det være hensigtsmæssigt, hvis det politiske system nøjes med at definere uddannelsens overordnede formål og overlader formuleringen af detaljerede undervisningsmål til de professionelle.” ■

HANS DORF er lic.pæd. og lektor emeritus i pædagogisk sociologi ved DPU, Aarhus Universitet. Hans forskning har centreret sig om folkeskole og læreruddannelse. Han har selv været ansat i folkeskolen og på læreruddannelsen. Han har medvirket til udarbejdelse af bekendtgørelser til begge uddannelsesområder.

0-6 ÅRIGE BØRNS INSTITUTIONS- OG HVERDAGSLIV

DPU, Aarhus Universitet inviterer for syvende gang til Danmarks største konference om forskning i små børns institutions- og hverdagsliv

Mød en række af Danmarks førende forskere, som med oplæg og workshops indgår i en engageret dialog om aktuel forskning på småbørnsområdet

Konferencen finder sted den **4. juni 2019** i København

dpu.au.dk/småbørnskonference

INKLUSION AF FLYGTNINGEGEBØRN ØGER KVALITETEN I SKOLEN

Professor Fabio Dovigo opfordrer os til at skifte fokus i debatten om flygtningebørn i skolen. Vi skal ikke betragte dem som et problem, men som en mulighed for at blive klogere på, hvordan vores uddannelsessystem kan forbedres, så det bliver mere rummeligt og sikrer alle lige adgang til uddannelse af høj kvalitet.

Af FABIO DOVIGO

Majidah, en otteårig pige fra Eritrea, sidder sammen med sin lilleror Naeem på fem år og tegner. På tegningen cykler Majidah langs kanalen sammen med sin mor. Majidah har et blåt tørklæde på. Begge cykler har en kurv og en stor ringeklokke, men det ene hjul på Majidahs cykel har kun tre eger.

“Din cykel er gået i stykker,” siger Naeem og peger på tegningen.

“Den er ikke gået i stykker. Jeg er bare ikke blevet færdig med at tegne den endnu,” svarer Majidah, mens hun tilføjer flere eger til hjulet med en sort farveblyant. Bagefter giver hun solen solbriller på.

“Den har det varmt,” siger hun.

“Kan solen tage hvorhen, den vil?” spørger Naeem.

Piaget ville sikkert have værdsat dette spørgsmål. Måske ville han endda have startet en samtale med børnene. Desværre befinder vi os ikke i udkanten af Geneve, men

i flygtningelejren Sjælsmark i Nordsjælland, hvor jeg mødte Majidah og Naeem. De bliver holdt indespærret, mens de venter på, at deres asylansøgning bliver behandlet. Dette er bare en af de mange flygtningelejre rundt om i Europa, hvor flygtningebørn bliver anbragt på ubestemt tid – ofte uden voksne ledsagere.

Børn uden rettigheder

Det er værd at huske på, at al snak om en ‘invasion’ er absurd. Ifølge rapporter fra FN’s flygtningeorganisation UNHCR ankom 1.165 asylsøgende børn (470 af dem uledsagede) til Danmark i 2017. Dette kan på ingen måde være et tal, som bringer det danske velfærdssystem, der til daglig leverer sociale ydelser til 5,8 millioner mennesker, i fare. Alligevel lever disse børn i et limbo, hvor de bliver frarøvet alle de basale rettigheder, vi normalt associerer med barndommen, inklusiv retten til uddannelse. Vi ekskluderer børnene fra en normal og værdig barndom.

Denne eksklusion bliver understreget af, at forskningen på området indtil nu hovedsagelig har fokuseret på kliniske og økonomiske

aspekter af migration, som for eksempel flygtninges fysiske og mentale helbred og deres evne til indgå på arbejdsmarkedet. Disse diskurser har en tendens til at fremhæve mangler eller have et reduktionistisk syn på flygtninge. Der er derfor brug for øget international forskning på uddannelsesområdet, som kan give et mere nuanceret billede af flygtninges kompetencer og potentialer. Adgang til uddannelse er et af de vigtigste hjælpemidler i kampen for at mindske marginalisering og fremme flygtninges helbred og velvære, særligt når man tager i betragtning, at mange af børnene netop rejste med henblik på at få en bedre uddannelse, end der var udsigt til i deres hjemland. Som UNHCR’s repræsentant Jackie Strecker siger:

“I nogle flygtningemiljøer bliver flygtninge geografisk isoleret fra uddannelsesinstitutioner, og begrænsninger i deres bevægelsesfrihed forhindrer dem i at tage et andet sted hen for at modtage undervisning, hvilket skaber et behov for fjernundervisning. Kreativ tænkning er nødvendig for at overkomme disse hindringer. Samtidig er det vigtigt at

Over hundrede beboere fra Udrejsecenter Sjælsmark, heriblandt også børn, demonstrerede i november 2018 foran Christiansborg for bedre forhold på centrene. Herunder bedre undervisning for børnene.

påpege, at uddannelse i en nødsituation ikke skal føre til 'nøduddannelse'. Der skal findes langsigtede, holdbare løsninger, som gør det muligt for eleverne at overkomme hindringerne og få adgang til livsforanderende uddannelse af høj kvalitet."

Ikke desto mindre er det først for nyligt, at formel uddannelse af asylansøgende børn har fået særlig opmærksomhed i Europa. Det er hidtil blevet set som en del af de allerede eksisterende tiltag målrettet første- og andengenerationsindvandrerbørn. Eftersom asylansøgende børn ikke betragtes som en gruppe med en specifik profil, er der ikke foretaget en særskilt undersøgelse af inklusionen af uledsagede børn i uddannelsessystemet. Vi mangler information om børnenes alder og køn samt om de hindringer, de møder, når de bliver en del af uddannelsessystemet. Fx kan vi ikke redegøre for hvilken viden og hvilke kompetencer, børnene allerede har. Det er bl.a. årsagen til, at de ofte oplever problemer med at få undervisningsstøtte

Erfaringer koordineres ikke

Vi ved meget lidt om, hvordan initiativer bliver koordineret i den enkelte institution, og endnu mindre om, hvordan viden bliver udvekslet mellem forskellige institutioner. Manglen på koordination og netværk mellem pædagogiske initiativer er den største udfordring for de europæiske uddannelsessystemer.

Gode praksisser med det formål at styrke inklusionen af flygtningebørn i daginstitutioner og skoler bliver tit udviklet på baggrund

af en individuel, frivillig indsats fra enkeltpersoner. Selv når fremgangsmåder, der har vist sig at virke, bliver implementeret i hele institutionen, bliver de sjældent systematiseret, dokumenteret eller udbredt til andre institutioner. Det betyder, at den viden, som en institution udvikler til løsning af administrative og uddannelsesmæssige problemstillinger i forhold til flygtningebørns deltagelse i læringsfællesskabet, er begrænset til den enkelte institution eller sågar til de enkelte læreres knowhow. Det er derfor væsentligt hele tiden at udvikle kvaliteten af de forskellige tiltag gennem samarbejde mellem institutioner og tværfaglig læring støttet af netværksstrategier.

Flygtninge er forskellige

Manglen på klare retningslinjer og politikker inden for uddannelse til flygtninge i Europa afspejler asylansøger- og flygtningebørns fortsatte usynlighed i det officielle uddannelsessystem. Dette tomrum er til dels blevet udfyldt af NGO'er og frivillige organisationer. Men når sådanne organisationer forsøger at imødekomme flygtningebørnenes behov, er der en tendens til, at de fokuserer på offerhistorier i stedet for de vidt forskellige baggrunde og individuelle erfaringer og følelser, børnene kommer med.

Hvis man skal sige noget generelt om flygtningefamilier, så er det, at de sætter pris på uddannelses tilbud, da de ser dem som en mulighed for socioøkonomisk mobilitet, i modsætning til sociale ydelser, som skaber

»Disse børn lever i et limbo, hvor de bliver frarøvet alle de basale rettigheder, vi normalt associerer med barndommen, inklusiv retten til uddannelse. Vi ekskluderer børnene fra en normal og værdig barndom.«

Fabio Dovigo

mistillid, i og med de ofte går hånd i hånd med juridiske krav. Det er dog en forudsætning, at dagtilbud og skoler rækker ud til familierne og ihærdigt arbejder på at involvere de enkelte børn og familier i pædagogiske aktiviteter.

Tag et etisk standpunkt

Konklusionen på min foreløbige forskning på feltet er, at uddannelse af flygtningebørn ikke skal ses som et problem, men som en vigtig mulighed for at forstå, hvordan vores uddannelsessystem kan forbedres med henblik på at sikre alle lige adgang til uddannelse af høj kvalitet. Dette kræver, at vi tager et etisk standpunkt, hvor vi fremmer inklusion og modarbejder eksklusion af flygtningebørn. Et godt eksempel på dette er den seneste sag fra Nyborg Gymnasium. Her blev to asylansøgende piger fra Somalia optaget, på trods af at deres familier havde fået afvist deres asylansøgning. For som rektoren sagde:

"Når der ikke er nogen, som hjælper pigerne med undervisning længere, så sørger jeg for det. Så vi lever op til FN's Børnekonvention."

Forhåbentlig er dette også et godt tegn for Majidah og Naem. ■

FABIO DOVIGO er professor på DPU, Aarhus Universitet. Han forsker i 0-6-års-området i et internationalt perspektiv. Han er tilknyttet Kandidatuddannelsen i pædagogisk psykologi på DPU, Aarhus Universitet.

ASTERISK LIVE

FOKUS PÅ DE MINDSTE

Kom til Asterisk Live og vær med til at sætte barnets første 1.000 dage under lup. Vi ser nærmere på den tidlige indsats rettet mod børn i alderen 0-3 år. Det sker i lyset af, at Regeringen har afsat 1 milliard kroner til et 1.000-dages-program, som skal hjælpe børn fra sårbare og udsatte familier til en bedre start på livet.

Hvad siger forskningen? Hvad virker? Hvilke muligheder har pædagoger og sundhedsplejersker? Og hvilke konkrete initiativer har hhv. Københavns og Aarhus Kommune igangsat for at sikre en bedre start for udsatte børn?

Efter tre oplæg vil der være paneldebat og spørgsmål fra salen.

KØBENHAVN, 25. APRIL 2019

- Ditte Winther-Lindqvist, lektor i pædagogisk psykologi på DPU, Aarhus Universitet
- Kirsten Elisa Petersen, lektor i pædagogisk psykologi på DPU, Aarhus Universitet
- Jesper Christensen, Børne- og ungdomsborgmester i Københavns Kommune

AARHUS

Asterisk Live kommer også til Aarhus.

Mød blandt andre:

- Ditte Winther-Lindqvist, lektor i pædagogisk psykologi på DPU, Aarhus Universitet
- Thomas Medom, Rådmand for Børn og Unge i Aarhus Kommune

Tid og sted annonceres på dpu.dk/asterisk/asterisk-live

Pris:
125 kr.
Studerende: 50 kr.

Tilmelding:
dpu.dk/asterisk/asterisk-live